

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Ilman painetta”

Diskurssikartan käyttö tulkin työvälineenä tulkkauksessa

Tiedekeskus Heureka tiedeshow'ssa

Sini Forsström

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 04 / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sini Forsström	Sivumäärä 54 ja 4 liitesivua
Työn nimi ”Ilman painetta” Diskurssikartan käyttö tulkin työvälineenä tulkkauksessa Tiedekeskus Heurekan tiedeshow:ssa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Tiedekeskussäätiö / Heureka Merja Nuutinen	
Tiivistelmä <p>Valmistautuminen toimeksiantoihin on erottamaton osa viittomakielen tulkin työtä. Valmistautumiseen käytettävä aika vaihtelee, mutta aina sen tulisi olla mahdollisimman tehokasta. Valmistautumisen kautta parannetaan tulkkauksen laatua, mikä on niin asiakkaan, tilaajan kuin tulkinkin edun mukaista. Tämän toiminnallisen kehittämistyön tavoitteena oli kehittää viittomakielen tulkkien valmistautumista toimeksiantoihin ja niiden jälkeistä reflektointia. Työssä avattiin diskurssikartan sisältöä ja sen mahdollisuuksia toimia tulkin työvälineenä. Produktina työssä syntyi uusi diskurssikarttalomake, jota tulkit ja tulkiopiskelijat voivat käyttää tulkkaukseen valmistautumisessa ja sen jälkeisessä reflektoinnissa.</p> <p>Työn tilaajana toimi Tiedekeskus Heurekan toiminnasta vastaava Tiedekeskussäätiö. Työn kautta toteutettiin tulkkaus suomalaiselle viittomakielelle Tiedekeskus Heurekan yleisölle esitettävässä tiedeshow:ssa 31.1.2015. Tulkkauksen avulla mahdollistettiin tilaajalle kielellisen esteettömyyden näkökulmasta laajemman asiakaskunnan tavoittaminen.</p> <p>Työ toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä, jonka tutkimusmenetelmänä käytettiin prosessianalyysia. Tulkkaukseen valmistautumisessa ja sen jälkeisessä reflektoinnissa käytettiin työvälineenä diskurssikarttalomaketta. Diskurssikartan yhdeksän käsiteltävää osa-alueita ovat: terminologia, lingvistiset tekijät, tulkkaukselliset tekijät, yksilön sisäiset vaikuttajat, ympäristölliset tekijät, mahdolliset tilanteet, ihmisten väliset suhteet, historialliset tekijät sekä tunteet. Työ tarjoaa uuden työvälineen tulkeille ja tulkiopiskelijoille sekä näyttää elävän esimerkin sen käytöstä toimeksiannossa.</p>	
Asiasanat: Tulkkaus, Valmistautuminen, Reflektointi, Diskurssianalyysi, Diskurssikartta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Sini Forsström	Number of Pages
Title "Ilman painetta" How to Use the Discourse Map as a Tool for an Interpreter in a Science Show at The Science Centre Heureka	
Supervisor(s) Zita Kóbor-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor The Finnish Science Centre Foundation / Heureka Merja Nuutinen	
<p>Preparation for interpreting assignments is an essential part of interpreters' work. The time for preparation varies so the methods being used should always be as effective as possible. Quality of the interpretation can be improved through careful preparation. That is why preparation is important from the perspective of subscribers, clients and the interpreters themselves.</p> <p>The objective of this thesis focused on functional development was to improve the methods that sign language interpreters use in preparing for an interpreting assignment and the self-reflection they do after the assignment. In this thesis, the content and meaning of the discourse map and the possibilities of how it can be used as a tool in the work of interpreters is presented. As a product of this thesis, a new discourse map form is produced. Both interpreter professionals and interpreter students' can use the form in part of their own work.</p> <p>The subscriber of this thesis was The Finnish Science Centre Foundation who manages the activities of the Heureka Science Centre. As a second product of this thesis, a Science Show was interpreted into Finnish sign language in Science Centre Heureka in 31. Of January 2015. The interpretation enabled in the perspective of linguistic accessibility a wider range of audience to enjoy the show.</p> <p>This thesis was carried out as a functional development work. The method being used was process analysis. The discourse map form was used as a tool in preparation and reflection of the interpreting situation. The nine aspects of the discourse map are: Terminology, Linguistic factors, Historical factors, Interpreting factors, Intrapersonal issues, Environmental factors, Possible circumstances, Interpersonal issues and Emotional factors. This thesis provides a new tool for interpreters and interpreter students and shows an example of how to use it in an interpreting assignment.</p>	
Keywords Interpreting, preparation, self-reflection, Discourse analysis, Discourse map	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Aiheen valinta ja rajaus	6
2.2 Tilaaja	7
2.3 Työni tarpeellisuus	7
3 VIITTOMAKIELEN TULKKAUS	9
3.1 Ammattikunnan historiasta lyhyesti	9
3.2 Näkökulmia viittomakielen tulkin ammattiin ja tulkkaukseen	11
3.3 Toimeksiantojen monimuotoisuus	12
3.4 Valmistautumisen tärkeydestä ja tavoista tulkin työssä	13
4 DISKURSSIKARTTA TULKIN TYÖVÄLINEEN	16
4.1 Diskurssianalyysi	16
4.2 Diskurssikartan taustaa	19
4.3 Diskurssikartan osa-alueet valmistautumisen kohteena	20
4.4 Diskurssikartta reflektoinnin välineenä	31
5 TYÖN TOTEUTUS	33
5.1 Tutkimusmenetelmät	33
5.2 Suunnittelu ja yhteistyö tilaajan kanssa	34
5.3 Diskurssikarttalomakkeen valmistaminen	35
5.5 Diskurssikartan täyttäminen tulkkauksen jälkeen	43
6 POHDINTA	46
6.1 Tulokset ja niiden hyödyntäminen	46
6.2 Arviointi ja jatkotutkimusehdotukset	48
LÄHTEET	50
LIITTEET	54

1 JOHDANTO

Opiskeluni aikana Humanistisessa ammattikorkeakoulussa on korostettu tulkkauksen valmistautumista erittäin paljon. Valmistautuminen nousee esille tärkeänä tulkin työn osa-alueena useissa tulkkausalan teoksissa (esim. Napier, McKee & Goswell 2006; Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010; Humphrey & Alcorn 2001) ja se on myös osa tulkkien ammattisäännöstöä (Suomen Viittomakielen tulkit ry 2013). Valmistautumisen kautta voidaan parantaa tulkkauksen laatua, edistää tulkin joustavaa toimintaa ja vähentää suoriutumispaineita. Ammattitulkki on aina viime kädessä itse vastuussa valmistautumiseen käytettävistä tavoista, eikä aikaa valmistautumiselle aina ole paljon käytettävissä. Tämän vuoksi sen tulisi olla mahdollisimman tehokasta.

Työni on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tilaajana toimii Tiedekeskus Heurekan toiminnasta vastaava Tiedekeskussäätiö. Työni produktina toteutin tulkkauksen tiedekeskus Heurekan Pop-up Heureka tiedeshow'ssa tammikuussa 2015. Työni tavoitteena on tuoda esiin tietoa tulkkauksen valmistautumisen ja tulkaustilanteen jälkeisen reflektoinnin välineenä käytettävän diskurssikartan sisällöstä sekä näyttää esimerkki sen käytöstä tiedeshow'n tulkkauksen yhteydessä. Napierin, McKeen ja Goswell (2006) esittämän diskurssikartan pohjalta valmistin konkreettisen diskurssikarttalomakkeen, jonka täyttämisen kautta valmistautuminen ja reflektointi voi tapahtua. Diskurssikartta sisältää yhdeksän osa-aluetta, jotka liittyvät tulevan tilanteen kielen, vallitsevien olosuhteiden tai paikalle tulevien ihmisten analyysiin.

Pop-up Heureka -tiedeshow'n vakituisia toteutuskieliä ovat suomi, ruotsi ja englanti. Tarjoamalla tulkkausta suomalaiselle viittomakielelle mahdollistetaan tilaajalle laajemman asiakaskunnan saavuttaminen. Työni kautta Tiedekeskus Heureka saa myös tietoa tulkin valmistautumistavoista, jota he voivat hyödyntää mahdollisessa tulevassa yhteistyössä tulkkien kanssa. Työstäni hyötyvät myös viittomakielen tulkit ja viittomakielentulkiopiskelijat, jotka saavat käyttöönsä uuden työvälineen sekä tietoa sen käytöstä. Näin pyrin kehittämään alalla vallitsevia valmistautumisen ja reflektoinnin tapoja yhden uuden työvälineen verran.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta ja rajaus

Olen työskennellyt Tiedekeskussäätiö Heurekan tytäryhtiössä useiden vuosien ajan ja työssäoloajanani Heurekasta on tullut minulle tuttu ja tieteiden arvostaminen sekä oivalluksien jakaminen ovat kasvaneet osaksi myös omaa arvomaailmaani. Koin siksi mielekkääksi toteuttaa opinnäytetyöni yhteistyössä Tiedekeskus Heurekan kanssa ja mahdollistaa siten tulkkausalun kautta Heureka-elämyksien jakamisen laajemmalle yleisölle. Keskityin työssäni tulkkauksen toteuttamisen lisäksi diskurssikartan sisällön ja käyttömahdollisuuksien tutkimiseen. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä tulkin työvälineenä käytettävä diskurssikartta pitää sisällään?
2. Kuinka diskurssikarttaa voidaan käyttää valmistautumisen välineenä Tiedekeskus Heurekan tiedeshow'n tulkkauksessa?
3. Kuinka diskurssikarttaa voidaan käyttää reflektoinnin välineenä Tiedekeskus Heurekan tiedeshow'n tulkkauksen päätyttyä?

Valmistin Napierin, McKeen ja Goswellin (2006, 80) esittämän yhdeksänosaisen diskurssikartan pohjalta oman diskurssikarttalomakkeeni tulkkauksen työvälineeksi. Napierin McKeen ja Goswellin diskurssikartassa ja siten myös omassa lomakkeessani yhdeksän tarkasteltavaa osa-aluetta ovat: terminologia (Terminology), lingvistiset tekijät (Linguistic factors), historialliset tekijät (Historical factors), tulkkaukselliset tekijät (Interpreting factors), yksilön sisäiset vaikuttajat (Intrapersonal issues), ympäristölliset tekijät (Environmental factors), mahdolliset tilanteet (Possible circumstances), ihmisten väliset suhteet (Interpersonal issues) sekä tunteet (Emotional factors).

Tulkattavakseni valikoitui keväällä 2014 lanseerattu Tiedekeskus Heurekan tarjontaan kuuluva Pop-up Heurekan tiedeshow *Shäbäng*. Pop-up Heurekan

tiedeshow avautuu yleisölle yllätyksellisesti liikuteltavasta esiintymislavasta. Tiedeshow'ssa demonstroidaan tieteellisiä kokeita vuorovaikutuksellisesti yleisön kanssa. Pop-up Heureka kuuluu Tiedekeskus Heurekan myytäviin tuotteisiin ja sen voi tilata erilaisiin kohteisiin, kuten messuille, työpaikoille tai kouluille. Pop-up Heurekan tavoitteena on motivoida ja innoittaa oppimiseen sekä aktivoida osallistumiseen iästä riippumatta. Esitykset on suunniteltu yhteistyössä Helsingin yliopiston fysiikan opetuksen laitoksen kanssa. (Tiedekeskus Heureka 2014.)

2.2 Tilaaja

Opinnäytetyöni tilaajana toimii yhteistyöjärjestö Tiedekeskussäätiö, joka vastaa tiedekeskus Heurekan toiminnasta. Tiedekeskus Heureka on yksi suomen suosituimmista vapaa-ajan keskuksista, joka tarjoaa yleisöilleen erilaisia vaihtuvia näyttelyitä sekä havainnollisia tiede-esityksiä Vantaan Tikkurilassa. Tiedekeskus Heureka on yleishyödyllinen yhteisö, eikä se tavoittele toiminnallaan taloudellista voittoa. (Tiedekeskus Heureka 2014, 2015.)

Tiedekeskus Heurekan toiminta-ajatuksena on oivalluksien ilon jakaminen, oppimaan innostaminen sekä tieteen arvostaminen. Se pyritään toteuttamaan esimerkiksi vuorovaikutuksellisten näyttelyiden kautta, joissa pääsee tutustumaan tieteeseen ja teknologiaan tekemisen ja kokeilun kautta. Tiedekeskus Heureka on suunnattu kaiken ikäisille ja näyttelyt toimivat aina suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Osittaiseen kielitarjontaan kuuluvat myös venäjä ja viro. (Tiedekeskus Heureka 2015.) Suomalainen viittomakieli oli Tiedekeskus Heurekassa esillä vuosina 2007–2008, jolloin käynnissä oli Dialogi hiljaisuudessa -näyttely. Näyttelyssä tuotiin esiin viittomakielisten kuurojen näkökulmaa maailmaan ja se toteutettiin yhteistyössä Kuurojen Liiton kanssa (Kuurojen Liitto ry 2007, 18).

2.3 Työni tarpeellisuus

Vuonna 2010 astui voimaan laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010). Sen mukaan henkilöt, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai

puhevamma ovat oikeutettuja tulkkauspalveluun, jos he sitä vammansa vuoksi tarvitsevat työssäkäyntiin, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen (133/2010, 5 §). Lain tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta (133/2010, 1 §).

Kulttuurin, taiteiden ja tiedon saavutettavuus on yksi yhdenvertaisuuskysymys. Taiteen ja kulttuurin kautta saatavat henkisen hyvinvoinnin kokemukset omalla äidinkielellä ovat tärkeitä kaikille (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 54). Nykyisessä tietoyhteiskunnassa informaatiota on saatavilla lukuisista erilaisista viestintäkanavista, mutta valitettavan usein viittomakielisten kuurojen mahdollisuudet tiedonsaantiin jäävät vähemmälle huomiolle, sillä monet viestintäkanavista perustuvat ääneen tai kirjoitettuun suomen tai ruotsin kieleen (mt., 57). Joitakin tahoja, kuten Yleisradiota, veloitetaan lainsäädännön kautta palvelemaan myös viittomakielisiä. Käytännössä tämä tapahtuu muun muassa tarjoamalla viittomakielistä tai viittomakielelle käännettyä tai tulkattua ohjelmistoa. (mt., 58.)

Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus ovat myös useiden vapaa-ajan palveluja tarjoavien tahojen tavoitteena (esim. Ateneum 2015; Arktikum 2015; Suomen käsityön museo 2015). Työni tilaajana toimiva Tiedekeskus Heureka ei ole poikkeus tällä saralla. Tämä näkyy jo Tiedekeskus Heurekan ydinajatuksesta, jonka tehtävänä on jakaa oivaltamisen iloa kaikille (Tiedekeskus Heureka 2013). Heurekassa toivotaankin saavutettavuuden näkökulmasta tarjottavaksi enemmän viittomakielistä palvelua viittomakieliselle yleisölle (Henkilökohtainen tiedonanto Nuutinen, Merja 31.1.2015).

Opinnäytetyöni tilaaja, Tiedekeskus Heureka, hyötyy opinnäytetyöni produktina toteutettavasta tulkkauksesta. Tulkkauksen avulla he tavoittavat paremmin viittomakielisiä asiakkaita mahdollistaen siten Heureka-elämyksien jakamisen yhä laajemmille yleisöille. Tulkkaukseen valmistautumisen kautta Heurekan työntekijät saavat myös kokemusta ja tietoa tulkin kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja siitä, kuinka he voivat yhteistyökumppanina edistää tulkkien valmistautumista ja tulkkauksen laatua.

Ammattikorkeakoulun tutkintojen tavoitteena on tehdä valmistuvista opiskelijoista kykeneviä toimimaan oman alansa asiantuntijoina, jotka taitavat alansa kehittämisen ja tutkimuksen perusteet (Vilkkä & Airaksinen 2004, 10). Opinnäytetyöni produktien, diskurssikarttalomakkeen sekä tulkkauksen, toteuttaminen kehitti ammattitaitoani tulkkina toimeksiantoon valmistautumisen, tulkkauksen sekä reflektoinnin näkökulmista. Diskurssikarttaan ja valmistautumiseen tutustuminen teorian kautta antoi minulle syvällistä tietämystä kyseisistä aiheista. Valmistautuminen sekä tulkkaus Tiedekeskus Heurekan havaintoesityksessä kehittivät ammattitaitoani käytännössä. Yhteistyö Tiedekeskus Heurekan edustajien kanssa puolestaan antoi minulle arvokasta kokemusta toimimisesta tulkkauksen asiantuntijatehtävässä, sekä yhteistyöstä eri alan toimijoiden kanssa.

Opinnäytetyöni kautta annan viittomakielentulkkausosalalle kuvauksen tulkin työvälineenä käytettävän diskurssikartan sisällöstä sekä esimerkin sen käytöstä valmistautumisen ja reflektoinnin välineenä. Tulkkausalan ammattilaiset ja opiskelijat saavat konkreettisen työvälineen tulkin työhön diskurssikarttalomakkeen muodossa. Työni tavoitteena on siten kehittää valmistautumisen ja reflektoinnin käytänteitä ja luoda ymmärrystä diskurssikartan käytöstä. Tällä tavoin pyrin vaikuttamaan tulkkauksen laatuun kehittävästi. Diskurssikarttalomake löytyy tulostettavana versiona työni liitteestä 4. Sitä tulkit ja tulkkiopiskelijat voivat soveltaa omiin toimeksiantoihinsa valmistautumiseen ja niiden reflektointiin.

3 VIITTOMAKIELEN TULKKAUS

3.1 Ammattikunnan historiasta lyhyesti

Ennen viittomakielentulkkaukseen erikoistuneen ammattikunnan syntyä tulkkeina toimivat usein kuurojen papit tai kuntoutussihteerit, joilla ei ollut tehtävään vaadittavaa koulutusta (Salmi & Laakso 2005, 472, 474). Kuurojen Liitto toimi aktiivisena tulkkauspalvelun tarpeen puolestapuhujana ja lopulta vuonna 1980 sen toiminta käynnistyi. Koulutusjärjestelmän luominen ja ammattikunnan synty vei

kuitenkin vielä muutamia vuosia. Kuntien velvollisuus tulkkipalvelun tarjoamiseen astui voimaan vuonna 1994. (mt., 475.) Myöhemmin vuonna 2010 tulkkauspalveluiden järjestämisvelvollisuus siirtyi kunnilta Kansaneläkelaitokselle (Kela, 2014).

Viittomakielentulkkien ammattikunta on iältään hyvin nuori. Toki viittomakielentulkausta on tapahtunut niin pitkään kuin kuuroilla on ollut tarve kommunikoida kuulevan valtaväestön kanssa, mutta viittomakielen tulkin matka avustavan hyväntekijän roolista puolueettomaksi ammattilaiseksi on tapahtunut vasta suhteellisen läheisessä menneisyydessä. Yhteiskunnan järjestämän tulkkipalvelun synnyn myötä vuonna 1983 alkoi tulkkien toiminta muuttua ammatillisemmaksi (Salmi & Laakso 2005, 281-282).

Professionaalisuus, eli ammatillisuus, voidaan erottaa muusta elinkeinon harjoittamisesta muun muassa sillä, että ammattilaisten työtä ohjaavat tietyt arvot ja eettiset säännöt. (Humphrey & Alcorn 1997, 12.3.) Viittomakielen tulkkien ensimmäinen ammattisäännöstö julkaistiin suomessa Kuurojen Liiton Tulkkitoimikunnan työn tuloksena vuonna 1982. Sittemmin sääntöjä on ajan kuluessa hieman päivitetty, mutta sisältö on säilynyt lähes alkuperäisenä. (Kalela 2010, 15-16.) Pätevöittävän koulutuksen saaneet viittomakielen tulkit hakevat hyväksyntää valtakunnalliseen tulkirekisteriin, jota ylläpitää Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä (SVT 2015). Jokainen tulkki sitoutuu noudattamaan ammattisäännöstöä liittyessään tulkirekisteriin (Kalela 2010, 15-16).

Tulkkien ammattisäännösten noudattaminen on siis nykyisten ammatinharjoittajien työn keskiössä. Siksi onkin aina ajankohtaista ja tärkeää työskennellä toimintatapojen kehittämisen puolesta, jotta ammattisäännöstöä voidaan noudattaa yhä tehokkaammin. Työssäni keskitynkin pääasiassa viittomakielentulkkien ammattisäännösten (Liite 1) seitsemännen kohdan, eli toimeksiantoon valmistautumisen, kehittämiseen.

3.2 Näkökulmia viittomakielen tulkin ammattiin ja tulkkaukseen

Ammattitaitoisella tulkillä on erinomainen kielitaito käytettävistä työkielistä ja hän kykenee selkeään ilmaisuun molemmilla kielillä. Pelkkä kielitaito ei kuitenkaan vielä tee hyvää tulkkia. Tulkin tulee hallita myös tulkkaustekniikat ja kyetä hankkimaan tietopuolinen pätevyys toimeksiannoista (Oikeusministeriö 2015). Viittomakielen tulkit ovat tulkkauksen ja kääntämisen lisäksi ihmisten välisen kommunikaation sekä vuorovaikutuksen asiantuntijoita (HUMAK 2015).

Menestyksekkään tulkkauksen takana voidaan pitää tulkin kyvykkyyttä kolmessa osa-alueessa: sosiaalisissa taidoissa, emotionaalisissa taidoissa sekä älyllisissä taidoissa. Tulkit työskentelevät erilaisten asiakkaiden ja kollegoiden kanssa, joten kaikenlaisten ihmisten ymmärtäminen ja heihin samastuminen on tärkeä kyky tulkin työssä. Sosiaalisten kykyjen taustalla vaikuttavat emootiot, eli tunteet. Tunneälykkyyden perustana on muun muassa kyky kontrolloida omia tunteitaan, taito tunnistaa muiden tunnetiloja sekä toimia sulavasti ihmissuhteissa. Tulkkauksen on myös henkisesti vaativa työ, joten älylliset taidot ovat hyödyllisiä tulkkaukselle. Yhdeksi älylliseksi taidoksi on nimetty kyky itsereflektointiin, johon kuuluu esimerkiksi kyky tiedostaa omat rajoituksensa. (Napier & McKee & Goswell 2006, 2006, 54–56.)

Joskus arkikäsitelmä antaa ymmärtää, että tulkkauksentaito tulee automaationa henkilölle, joka taitaa kahta kieltä sujuvasti. Tulkkausteorioiden, kuten Seleskovitchin tai Cokelyn mallien synty on sittemmin luonut teoreettisempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa tulkkauksen prosessista ja sen osa-alueista (Humphrey & Alcorn 2001, 10.2). Esimerkiksi Seleskovitchin ja Cokelyn jälkeen julkaistu Daniel Gilen simultaanin tulkkauksen kapasiteettimalli jakaa tulkin käytettävissä olevan kapasiteetin kolmeen osaan: lähdetekstin kuuntelemiseen ja analysointiin, tulkkeen tuottamiseen sekä muistiin. Lisäksi voimavaroja vaaditaan myös näiden osa-alueiden koordinointiin. Gilen mallissa kapasiteetin osa-alueet vaativat harkinnanalaista toimintaa, tietoista päätöksentekoa ja voimavaroja. (Gile 2009, 160-168.) Toisin sanoen tulkkauksen vaatii asianmukaista koulutusta, harjoitusta ja tietoa tulkkaukseen vaikuttavista tekijöistä. Tämän perusteella näen tulkkauksentilanteisiin ja käsiteltäviin aiheisiin valmistautumisen osana tulkkauksen prosessia.

3.3 Toimeksiantojen monimuotoisuus

Viittomakielen tulkkien työkenttä koostuu niistä tapahtumista, paikoista ja elämänalueista, joissa heidän asiakkaansa kulloinkin ovat. Tulkit voivat lähteä työmatkalle kansainväliseen konferenssiin toiselle puolelle maailmaa tai toimia tulkkina läheisessä peruskoulussa. Toki tulkeilla on itsellään vaikutusvaltaa siihen, millaisia toimeksiantoja he ottavat vastaan. Ammattisäännöstö ohjaa tulkkeja kieltäytymään toimeksiannoista, joihin heillä ei ole riittävää osaamista (Suomen viittomakielen tulkit ry 2015). Kansainvälinen konferenssi voi esimerkiksi vaatia liikaa vastavalmistuneelta tulkilta, mutta kokenut englanninkielentaitoinen tulkki voi kokea sen taitotasoonsa sopivaksi. Toimeksiannosta kieltäytyminen on perusteltavissa taitojen riittämättömyyden lisäksi myös jääviydellä (SVT 2015). On myös mahdollista, että asiakkaan ja tulkin arvomaailmat poikkeavat toisistaan suuresti tai ovat jopa vastakkaiset (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010, 132). Laadukkaan tulkkauksen ja asiakkaiden oikeuksien nimissä tulkkien negatiiviset mielipiteet ja asenteet eivät kuitenkaan saisi näkyä tulkatessa. Tämän vuoksi tilanteissa, joissa näiden näkymättömissä pitäminen osoittautuu liian haasteelliseksi, olisi tulkin parempi olla vastaanottamatta toimeksiantoa (mt., 133).

Useimmiten tulkit kykenevät kuitenkin työskentelemään jättäen omat mielipiteensä sivuun, minkä vuoksi toimeksiannoista kieltäytyminen edellä mainituista syistä on melko harvinaista. Oman lukunsa toimeksiantojen kirjoon tuovat kuitenkin voimakkaasti tunnelatautuneet tilanteet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi häät, hautajaiset tai vaikka synnytystilanne. Tulkin tulisikin kyetä palautumaan nopeasti niistä tunnereaktioista, joita muiden henkilöiden voimakkaat tunneilmaisut hänessä herättävät. Napier, McKee ja Goswell (2006, 56) nimeävätkin tunneälykkään tulkin yhdeksi tärkeäksi piirteeksi ominaisuuden ”*resilience*”, joka suomennettuna tarkoittaa kutakuinkin joustavuutta ja sietokyvykkyyttä. Tulkin tulisi pyrkiä toimimaan tilanteiden mukaan halliten omat tunteensa ja keskittyä välittämään asiakkaiden tuntemuksia tulkkauksen kautta.

Tulkin työ vie tekijänsä usein uusiin ja mahdollisesti vieraisiin tilanteisiin. Toimeksiantojen paikat, osallistujat, aiheet ja tunteet vaihtelevat päivästä toiseen.

Tällaisissa vaihtelevissa olosuhteissa hyvin suoriutuminen vaatii tehokasta ja kokonaisvaltaista valmistautumista.

3.4 Valmistautumisen tärkeydestä ja tavoista tulkin työssä

Tulkin työn tärkeä ja erottamaton osa on valmistautuminen toimeksiantoihin. Valmistautumisen tarve voi kuitenkin vaihdella tilanteesta ja tulkin koulutus- ja työkokemuksesta riippuen. (Opiskelutulkki.fi 2015.) Tulkeilla ei ole aina käytettävissä paljon aikaa valmistautumiseen, joten sen tulisi olla mahdollisimman tehokasta (Ala-Antti 2003, 77). Ammattitaidon kehittyessä kehittyvät myös valmistautumisen taidot. Tulkit oppivat löytämään avainasiat nopeammin ja hyödyntämään kuvioita ja tiivistelmiä tehokkaammin (Opiskelutulkki.fi 2015). Valmistautumista ei kuitenkaan voi sivuuttaa täysin työkokemukseen vedoten, vaan myös kokeneet tulkit tarvitsevat sitä (Ala-Antti 2003, 2).

Tuottaakseen laadukasta tulkkausta tulkin tulee ymmärtää lähdetekstin viesti (Nolan 2005, 18). Viestin ymmärtämiseksi tarvitaan sekä kielellistä tietoa että kielen ulkopuolista tietoa, eli tietoa ympäröivästä maailmasta (Gile 2009, 82; Janzen & Korpiniski 2005, 177). Toisin sanoen täytyy ymmärtää sanojen merkitykset, mutta myös konteksti, jonka yhteydessä niitä käytetään (Gile 2009, 82). Pelkkien sanojen ja niiden kohdekielisten vastineiden etsiminen ei siis riitä valmistautumiseksi, vaan tarvitaan tietoa käsiteltävästä aiheesta. Näin ollen valmistautuminen on osa tulkin asiantuntijuutta sekä ammattietiikkaa. (Ala-Antti 2003, 72–73.)

Valmistautuminen voi tapahtua esimerkiksi käymällä läpi tilanteesta mahdollisesti saatavia ennakkomateriaaleja. Jos tulkin toimeksianto on esimerkiksi tulkkaus konferenssissa, voi hän pyytää osallistujalistan lisäksi puheenvuoroja pitäviltä henkilöiltä tarkasteltavaksi heidän puheensa. Suurin osa valmistelee puheitaan etukäteen ja he ovat useimmiten valmiita luovuttamaan ne tulkeille, jos nämä vain vaivautuvat niitä pyytämään. (Nolan 2005, 18.) Aina ennakkomateriaalien saaminen ei tosin ole mahdollista. Silloin on hyödyksi, jos tulkilla on aikaisempaa kokemusta samankaltaisista tilanteista, joko tulkin tai osallistujan roolissa. Kaikki etukäteistieto

hyödyttää valmistautumista tilanteeseen ja siinä joustavasti toimimista. (Hynynen & Pyörre & Roslöf 2010, 58.)

Materiaalien lisäksi tulkin olisi hyvä selvittää myös toimeksiannon sisältö ja tavoitteet (Opiskelutulkki.fi 2014). Joskus voi olla mahdollista tutustua tulkattavaan tilanteeseen etukäteen. Esimerkiksi teatteriesityksen voi tulkki käydä katsomassa etukäteen tai osallistua sen harjoituksiin ennen varsinaista tulkkausta (Gebron 2000, 9,13). Jos tulkattavan henkilön puhe- tai viittomistapaan voi tutustua esimerkiksi internetin kautta, on tätä syytä käyttää hyväksi. Kun puhujan tyyli on tullut tutuksi etukäteen, vaikuttaa se tulkkauksen sujuvuuteen varsinaisessa tilanteessa. Lähdetekstin eleistä ja käyttäytymisestä kuten kuuntelijoiden reaktioistakin voi saada kielen ulkopuolisia vihjeitä puhujien aikeista. (Nolan 2005, 18.) Kun ymmärretään miksi ja millä tavoin ihmiset käyttävät kieltä eri tilanteissa, voidaan helpommin ennakoida keskustelun kulkua, todennäköisesti käsiteltäviksi tulevia aiheita, käytettävää sanastoa sekä mahdollisia kommunikaation ongelmia (Major, Napier & Stubbe 2012, 27).

Tulkin on myös hyvä pohtia etukäteen tilanteeseen osallistuvia ihmisiä. Onko tilanteessa paljon tulkkausta seuraavia viittomakielisiä vai kenties kuulevia, joille viittomakieli ja kuurojen kulttuuri ovat täysin vieraita. Monissa erilaisissa tilanteissa työskennellessään tulkki on näkyvillä suurillekin ihmisjoukoille ja siten tuo viittomakieltä ja tulkkausta näkyviin. Tällaisena ”mainoksena” toimiminen herättää usein kysymyksiä liittyen tulkkaukseen, viittomakieleen tai kuuroihin. (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010, 57.) Muuntokoulutuksessa tehtyyn kyselyyn vastanneista tulkeista 93 % kertoo joskus antaneensa tietoa viittomakielisestä kulttuurista kuulevalle osapuolelle (mt. 56). Kyselyt ja asiantuntijalausuntopyynnöt saattavat tulla tulkkaustilanteissa täysin yllättäen, joten tulkin on hyvä olla valmistautunut myös niihin. Tulkin kannattaakin päivittää tietojaan viittomakielestä ja tulkkauksesta, jotta hänen antamansa tiedot ovat varmasti ajantasaisia ja oikeita. On tärkeää, että tulkki jaksaa vastata myös yleisiin ja tuttuihin kysymyksiin huolellisesti, sillä se lisää tietoutta alasta. (Hynynen & Pyörre & Roslöf 2010, 57.)

Valmistautumisen tärkeys näkyy myös useissa viittomakielen tulkkiopiskelijoiden tekemissä opinnäytetöissä. Humanistisessa ammattikorkeakoulussa viittomakielentulkin koulutusohjelmassa valmistautuminen opinnäytetyönaiheena on

ollut yleinen läpi koulutusohjelman historian, mikä näkyy opinnäytetöiden tietokannoissa. Lähiaikoina aihetta on tuonut esille opinnäytetyössään muun muassa Elina Saunaoja (2013), joka käsitteli tutkimuksellisesti tulkkien erilaisia valmistautumisen muotoja. Toiminnallisen opinnäytetyön muodossa valmistautumista viittomakielen tulkkauksiin käsittelivät Anna Peuravaara ja Mira Jokinen (2014). Heidän näkökulmansa keskittyi moniammatillisen yhteistyön etuihin tulkin valmistautumisessa. Molemmissa töissä diskurssikartta on tullut esille valmistautumisen yhteydessä. Elina Saunaojan (2013, 30) tutkimustuloksista ilmeni, että tulkit tiedustelivat ennen toimeksiantojensa alkua diskurssikartan osa-alueisiin liittyviä asioita, kuten tulkkauksellisia tai historiallisia tekijöitä yrityksensä välityksestä. He saattoivat myös nojautua omiin vanhoihin kokemuksiinsa vastaavista tilanteista, mutta kummassakaan tapauksessa diskurssikarttaa ei käytetty tietoisesti tai järjestelmällisesti. Anna Peuravaara ja Mira Jokinen (2014) sen sijaan käyttivät tietoisesti diskurssikarttaa opinnäytetyössään, mutta sen sisällön selittäminen jäi pintapuoliseksi, sillä työn fokus oli toisaalla. Molemmat työt kuitenkin tuovat ilmi, että käyttötarve diskurssikartalle on olemassa.

Valmistautuminen opinnäytetyön aiheena on siis yleinen, mutta myöskin yhä tarpeellinen. Tulkeilla on usein vain vähän aikaa valmistautumiseen. Tulkkiyritykset myös määrittelevät itse, kuinka paljon he myöntävät palkallista valmistautumisaikaa tulkeilleen. Erään määritelmän mukaan sopiva valmistautumisaika olisi noin puolet toimeksiannon kestosta. Tämä ei kuitenkaan päde kaikkiin toimeksiantoihin. Esimerkiksi teatteriesityksiin tulkkien olisi hyvä valmistautua mahdollisimman pitkään, jopa näyttelijöiden ensimmäisistä teatteriharjoituksista lähtien, vaikka varsinaista tulkkausta olisikin vain kolme tuntia (Gebron 2000, 39). Rajoitettujen resurssien vuoksi on hyvä kehittää yhä tehokkaampia tapoja toimeksiantoihin valmistautumiseen. Diskurssikarttalomakkeen avulla tuonkin esille yhden potentiaalisen työkalun, jota käyttäen tulkit ja tulkkiopiskelijat voivat valmistautua toimeksiantoon mielestäni kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti.

4 DISKURSSIKARTTA TULKIN TYÖVÄLINEEN

4.1 Diskurssianalyysi

Diskurssin tutkimus on monitieteellistä. Tämän vuoksi käsite diskurssi saa erilaisia merkityksiä tieteenalasta ja tutkijasta riippuen. Käsitteen merkityksen vaihtelu voi kertoa myös diskurssintutkimuksen kehityskaaresta tutkimuksen alana. Tutkimusalan kehittyessä ja sen tarkastellessa uusia ulottuvuuksia olemassa oleville käsitteille saattaa syntyä uusia merkityksiä. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 22.) Laajasti sanottuna diskurssi tarkoittaa kielenkäyttöä kontekstissa, eli kieltä osana jotakin tilannetta (mt., 20-23). Tämän perusteella diskurssianalyysi tarkoittaa kielen ja tilanteen analysointia.

Tarkemmin diskurssia voidaan lingvistiikassa lähestyä kahdella eri tavalla: strukturaalisesta eli rakenteellisesta näkökulmasta sekä näkökulmasta, joka käsittelee diskurssia prosessina. Strukturaalinen lähestymistapa tutkii kielenkäytön rakenteellisia elementtejä lausetasoa suurempana kokonaisuutena. Siinä tutkitaan tekstikokonaisuuksissa esiintyviä toistuvia rakenteellisia elementtejä, joiden avulla voidaan ennustaa kielenkäytön järjestäytymistä ja muotoa. Tässä lähestymistavassa tiettyjen kielen elementtien esiintymistä ohjaavat siis jotkin säännöt. Prosessin näkökulmasta puolestaan tarkastellaan näitä kielen elementtejä ihmisten puheessa jonkin tavoitteen saavuttamiseksi huomioiden myös sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset. (Roy 2000, 10, 11.) Diskurssi-käsitteellä voidaan siis viitata kielenkäytön järjestäytymiseen tietyllä tavalla tai kielenkäyttöön kontekstissa osana sosiaalista toimintaa (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 24–25.) Näistä näkökulmista käytetään diskurssintutkimuksessa myös nimitystä makro- ja mikrotaso. Makrotaso porautuu kielen rakenteisiin laajassa mittakaavassa, kun mikrotaso puolestaan tarkastelee kielenkäyttöä yksilö- ja tilannetasolla. (esim. Kim & Biber 1994; Pynnönen 2013, 10.) Se, kumman nähdään luovan kielelle merkitystä ja olevan perimmäinen lähtökohta, riippuu tutkijan näkökulmasta (Pynnönen 2013, 9-10).

Cynthia B. Roy (2000, 12) esittää, että alasta ja lähestymistavasta riippumatta diskurssin tutkimuksella pyritään aina vastaamaan kahteen kysymykseen; 1. *Kuinka*

järjestämme kieltä lausetta suurempiin kokonaisuuksiin? 2. Kuinka käytämme kieltä välittääksemme tietoa maailmasta, itsestämme ja sosiaalisista suhteista? Nämä ovat hänen mukaansa myös pohjimmaiset tulkkauksen kysymykset.

Edellä mainitun perusteella omassa työssäni mikro- ja makrotason määrittely ja kategoriointi ei ole olennaista. Käsittelen työssäni diskurssia rajattuna yhteen tilanteeseen, tulkkauksen toimeksiantoon. Pyrin valmistautumaan siihen huomioiden diskurssin eri osa-alueita ja siten ennustamalla, millaista kieltä tilanteessa tullaan käyttämään ja millaiset ovat vallitsevat olosuhteet. Diskurssikartan avulla yhdistyvät siis kielen ja tilanteen analyysi. Diskurssi -käsitettä voidaankin työssäni käyttää sen laajassa merkityksessä. Kenneth Gergen on kiteyttänyt diskurssin monitulkintaisen olemuksen mielestäni osuvasti sanoessaan: ”Mikä tahansa on, se on, mutta heti kun alamme kertoa, mitä on, astumme diskurssien maailmaan” (Suoninen 2003).

Diskurssin merkitys tulkin työssä on ilmeinen. Mezgerin (2005) mukaan tulkin jokapäiväiseen työhön kuuluu diskurssin ymmärtäminen ja sen manipulointi. Tulkit ovat siis pohjimmiltaan diskurssin analyysoijia. Toimeksiannon alkaessa he arvioivat heti osallistujien tavoitteita ja heidän välisiä suhteitaan tehden tulkkaustratkaisuja näiden tietojen pohjalta. Vaikka tulkit toimivatkin asiantuntevasti diskurssin analysoinnissa, tämä ei välttämättä ole tiedostettu taito. Diskurssianalyysin perusteiden oppiminen voikin auttaa tulkkereja hyödyntämään näitä taitoja vielä paremmin ja siten parantaa tulkkauksen laatua. (Major, Napier & Stubbe 2012, 27.)

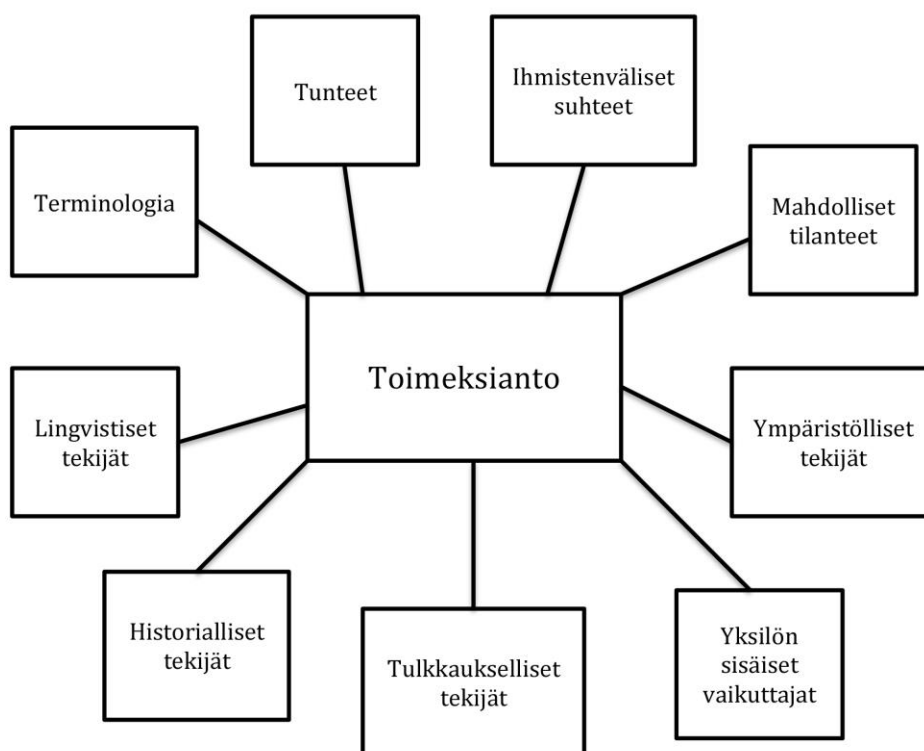
4.2 Diskurssikartan taustaa

Elämän kokemuksen kautta ihmiselle rakentuu erilaisia skeemoja, eli tietoa tilanteiden kulusta, sisällöstä sekä ihmisistä. Rakennamme mielissämme niin sanottuja käsikirjoituksia ihmisten välisistä vuorovaikutustilanteista. Niiden avulla tiedämme, mitä sanomme ja kuinka toimimme erilaisissa tilanteissa. (Napier, McKee & Goswell 2006, 79.) Alamme muodostaa skeemoja jo varhaislapsuudessa, kun opimme, kuinka syömme, juomme ja toimimme perheenjäsentemme kanssa (Holvikivi 2011). Myöhemmin opimme monimutkaisempia toimintamalleja, kuten kuinka käyttäydymme lääkärissä tai vaikka elokuvateatterissa. Tutussa ympäristössä

skeemojen avulla toimiminen on tehokasta, mutta jos joudumme uuteen vieraaseen tilanteeseen, voi esille nousta haasteita tai jopa ristiriitoja aiemman tiedon kanssa. Ulkoiset toimintamallit ovat kuitenkin luonteeltaan joustavia ja siksi ne ovat uuden oppimisen kautta muokattavissa. (Holvikivi 2011.)

Viittomakielen tulkin työssä yleistieto ja monipuoliset kokemukset erilaisista tilanteista ovat hyödyksi. Yksi taitavan tulkin ominaisuus onkin kyky reflektoida kokemaansa ja käyttää kokemusten kautta saamaansa tietoa hyväkseen valmistautuessaan tuleviin samankaltaisiin toimeksiantoihin (Napier & McKeen & Goswellin 2006, 76). Tulkit siis rakentavat skeemoja tilanteista ja muokkaavat niitä kokemusten kautta saatujen tietojen pohjalta.

Diskurssikartan avulla voidaan rakentaa kattava kuvaus siitä, mitä jostakin tilanteesta tiedetään. Se ottaa huomioon eri näkökulmia ja toimii siten tulkin apuvälineenä kokonaisvaltaiseen valmistautumiseen. Napier, McKeen ja Goswellin (2006, 80) esittävät yhdeksänosaisen diskurssikartan, jota voi käyttää toimeksiantoon valmistautuessa. Diskurssikartan yhdeksän tarkasteltavaa osa-aluetta ovat: terminologia (Terminology), lingvistiset tekijät (Linguistic factors), historialliset tekijät (Historical factors), tulkkauselliset tekijät (Interpreting factors), yksilön sisäiset vaikuttajat (Intrapersonal issues), ympäristölliset tekijät (Environmental factors), mahdolliset tilanteet (Possible circumstances), ihmisten väliset suhteet (Interpersonal issues) sekä tunteet (Emotional factors).

(Napier, McKee & Goswell 2006, 80)

KUVIO 1. DISKURSSIKARTTA

Diskurssikartan ovat tuoneet esille myös Winston ja Monikowski (2000). He käsittelevät diskurssikarttaa ja sen käyttöä hieman aikaisemmin mainitusta eroavalla tavalla artikkelissaan *Discourse mapping: Developing Textual Coherence Skills in Interpreters* (Roy 2000, 15–66). Heidän jaottelunsa diskurssikartan osa-alueista on kolmitahoinen. Se esittelee tulkin tavoitteiksi viestin tulkkaamisessa saavuttaa oikea sisältö, asianmukainen konteksti sekä sopiva muoto. Diskurssikartan rakentamisen avulla voidaan tunnistaa tekstin yleinen rakenne sekä luoda siitä visuaalinen vastine. Sen avulla voidaan myös arvioida tulkkeen vastaavuutta lähdetekstin kanssa. Arviointi tapahtuu täyttämällä kaksi karttaa; yksi lähdetekstistä ja toinen kohdetekstistä, eli tulkkeesta. Jos kohdetekstin ja lähdetekstin karttojen sisältö, konteksti ja muoto toteutuvat samalla tavalla, on tulkkaus heidän mukaansa onnistunut. (Winston & Monikowski 2000, 16–22.)

Winstonin ja Monikowskin versio diskurssikartasta korostaa lähdetekstin ja kohdetekstin vastaavuutta (mt., 16–22). Sen avulla valmistautuminen keskittyisi

lähinnä vain tilanteen kielelliseen ainekseen jättäen huomiotta muut valmistautumisen kannalta olennaiset asiat. Ihmisten käyttämät sanat, rekisteri, kehon kieli ja puheen nopeus ovat loppujen lopuksi riippuvaisia tilanteesta, sen kontekstista, vastaanottajasta ja yhdessä jaetun tiedon määrästä (Laine 2006, 144). Puhe ja teot ovat siis kytköksissä toisiinsa toiminnan osina, jotka sekä ylläpitävät että muuntavat sosiaalista todellisuuttamme (Suoninen 1999, 19–20). Mahdollisimman kattavan ja tehokkaan valmistautumisen saavuttamiseksi on perusteltua kiinnittää valmistautumisessa huomiota myös näihin seikkoihin. Työni pyrkii keskittymään monipuolisesti toimeksiantoon valmistautumisen osa-alueisiin sekä valmistautumisen arviointiin, eikä tulkkeen oikeakielisyyden ja vastaavuuden arviointiin. Näistä syistä käytän työssäni Napier, McKeen ja Goswellin esittämää diskurssikarttaa Winstonin ja Monikowskin sijaan.

4.3 Diskurssikartan osa-alueet valmistautumisen kohteena

4.3.1 Terminologia

Kun tiedetään toimeksiannon aihe, voidaan päätellä, millaista sanastoa siellä käytetään. Ennen tulkkauksilannetta voidaan kirjata ylös niitä termejä, joihin tulkin on syytä kiinnittää erityistä huomiota, esimerkiksi jonkin erityisalan ammattisanasto. On syytä pohtia, ovatko erikoiset termit avautuneet merkitystasolla, ja löytyykö niille vastineita kohdekielestä. Sanasto voidaan merkitä karttaan suurempien aihekokonaisuuksien kautta, kuten *työttömyys*, *perustuslaki* tai *sosiaalipalvelut* (Napier, McKee & Goswell 2006, 80). Karttaan voi myös kirjata sellaisia yksittäisiä termejä, joiden merkitystä tai kohdekielistä vastinetta tulkki ei vielä tiedä.

Viittomakielen visuaalisuus vaikuttaa tulkkaukseen toisaalta sitä helpottavalla ja toisaalta vaikeuttavalla tavalla. Kaikille suomenkielisille sanoille ei löydy suoria vastineita suomalaisesta viittomakielestä. Tällöin merkitys tulee välittää useamman viittoman kautta selittämällä. Toisaalta yhdellä viittomalla voidaan joskus välittää sama merkitys, johon suomen kielellä ilmaistuna vaadittaisiin useamman sanan mittainen lause. Visuaalisena kielenä suomalaiselle viittomakielelle on tyypillistä ikonisuus. Se tarkoittaa viittomien ja ilmaisujen tapaa jäljentää asioiden piirteitä,

tekoja tai tapahtumia siten, että ne voidaan tunnistaa. (Rissanen 2000, 26–61.) Suorien vastineiden puuttuessa tulkkien on löydettävä tavat merkitysten välittämiseen. Tämä voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi ikonisten ilmaisujen käyttämistä, eli lähdekielessä esiintyvän tarkoitteen kuvailemista.

Suomalaisessa viittomakielessä voidaan käyttää myös sormittamista, eli puhutun kielen sanojen tuottamista visuaalisesti sormiaakkosilla, mikäli tietylle tarkoitteelle ei löydy vakiintunutta viittomaa. Sormittaminen voi olla aiheellista myös silloin, jos tavoitteena on korostaa kielen muotoa tai jos tarkoitteesta käytettävä viittoma on vastaanottajalle outo. (Jantunen 2003, 78–90.)

Kiertoilmaisujen, kuvailun ja sormittamisen käyttö ovat yleisiä tulkkauksessa puhutulta kieleltä viittomakielelle ja näihin voidaan myös etukäteen varautua. Esimerkiksi tulkin saadessa toimeksianto valmistujaisjuhliin voi hän aikaisempien kokemustensa pohjalta tehdä oletuksen, että kyseisessä tilaisuudessa tullaan luettelemaan paljon nimiä, joilla ei todennäköisesti ole viittomavastineita. Käytännössä tämä tarkoittaa nimien sormittamista.

Niin sormittaminen, kuvailu kuin kiertoilmaisujen käyttökin voivat ajallisesti kestää pidempään kuin lähdekielellä ilmaistuna. Tämän seurauksena viive, eli lähdekielisen tuotoksen ja tulkkeen välissä oleva aika, kasvaa. Simultaanissa, eli samanaikaisesti tapahtuvassa tulkkauksessa tavoiteltavaa on, että tulkkauksen varassa olevat asiakkaat saisivat lähdekielen viestin mahdollisimman samanaikaisesti lähdekieltä seuraavan yleisön kanssa.

4.3.2 Lingvistiset tekijät

Lingvistisillä tekijöillä tarkoitetaan kielellisiä ominaisuuksia, kuten käytettyä rekisteriä, muodollisuuden tasoa, lähdekielen tuottamisen nopeutta sekä äänen voimakkuutta (Napier, McKee & Goswell 2006, 80). Edellä mainittuihin tekijöihin liittyy läheisesti myös se, onko lähdeteksti luettua vai spontaania puhetta. Tästä syystä käsittelen tätä myös lingvististen tekijöiden alla. Myös terminologian voidaan ajatella kuuluvan lingvistisiin tekijöihin, sillä se on oleellinen osa kielellistä ainesta. On kuitenkin

helpompaa erottaa se omaksi osa-alueekseen, sillä se on kokonaisuutena suuri ja valmistautumisen näkökulmasta vaatii mielestäni erityistä pohdintaa.

Rekisteri tarkoittaa kielenkäyttötilanteesta riippuvaa tapaa käyttää kieltä. Rekisteriteorian mukaan rekisteriin vaikuttavat tilanteeseen osallistuvat henkilöt, tilanteen tapahtumat ja kielen rooli kyseisessä tilanteessa. (Kotimaisten kielten keskus 2015.) Ikä, sukupuoli, sosiaalinen ryhmä, ammatti ja koulutus voidaan muun muassa nähdä vaikuttavina tekijöinä yksilön käyttämään rekisteriin (Biber & Finegan 1994, 4). Rekisteri ei kuitenkaan tarkoita erilaisia tapoja sanoa yksi asia, vaan tapoja sanoa erilaisia asioita. (Kotimaisten kielten keskus 2015.) Kun tilanteesta riippuen käytetään tietynlaista rekisteriä, voidaan tästä päätellä, että rekisteri itsessään voi kantaa merkitystä. Tämän perusteella rekisterin huomiointi ja välittäminen tulkkeessa on erittäin tärkeää.

Käytetyn rekisterin ja sanaston tulisi täyttää kolme kriteeriä. Niiden tulisi olla aiheeseen, tilaisuuteen sekä yleisölle sopivia. (Nolan 2005, 173.) Muodollisuuden taso on yksi rekisterin osatekijöistä (Halliday & Webster 2003, 299). Tulkin tulisi heijastaa puhujan ymmärrystä tilanteesta sekä sitä muodollisuuden tasoa, mitä hän kulloinkin käyttää (Nolan 2005, 173). Yhtenä muodollisuuden tasoon vaikuttavana tekijänä voidaan nähdä se, onko kyseessä monologi vai dialogi. Monologit, kuten puheet, luennot, esitelmät tai saarnat ovat useimmiten muodollisempia dialogeihin verrattuna. Monologissa puhujat käyttävät usein hankalampia kielen rakenteita sekä monimutkaisempaa sanastoa. Monologit noudattavat usein myös ennalta määriteltyä kaavaa. (Napier, McKee & Goswell 2006, 90.)

Valmisteltujen puheiden tai käsikirjoitusten noudattaminen vaikuttavat usein myös tuotoksen rytmiiin ja nopeuteen. Valmistellut puheenvuorot ovat nopeampia ja niistä usein puuttuu vapaalle puheelle tai viittomiselle tyypillinen luonnollinen rytmitys. Lauseet ovat usein jäykkiä ja monotonisia, mikä yhdistettynä nopeaan tuottamiseen vaikeuttaa tulkkausprosessia. Tulkkille jää usein liian vähän aikaa ymmärtää ja analysoida lähdetekstin merkitystä ja tuottaa se kohdekielelle. (Humphrey & Alcorn 2001, 9.9.)

4.3.3 Tulkkaukselliset tekijät

Napier, McKee ja Goswell (2006, 80) ovat asettaneet tulkkauksellisista tekijöistä huomioitavia asioita kysymysmuodossa. Näitä ovat: onko tulkkausmuoto konsekutiivi vai simultaani ja onko toimeksiannon aikana tai sitä ennen tarvetta tehdä tai käyttää käännöksiä. Mielestäni tärkeitä huomioita ovat myös: onko soveliaasta keskeyttää lähdeteksti sekä tapahtuuko tulkkaus yksin vai paritulkkauksena.

Tulkkauksessa puhutun ja viitotun kielen välillä tulkkausmuoto on useimmiten simultaani. Tämä tulkkausmuoto on ajallisesti tehokasta ja helposti toteutettavissa, sillä viittomakieli käyttää eri modaaliteettia eli aistikanavaa kuin puhutut kielet. Konsekutiivi tulkkausmuoto on yleisempää puhuttujen kielten välisessä tulkkauksessa, mutta ajoittain sitä käytetään myös viitottujen kielten puolella. Konsekutiivi tulkkaus tarkoittaa jaksottaista tulkkausta, jossa tietyin väliajoin puhuja keskeyttää puheensa ja tulkki tulkkaa siihen mennessä sanotun. Tämä tulkkausmuoto vaatii tulkilta hyvää muistia ja usein myös muistiinpanojen tekemistä. Konsekutiivi tulkkausmuoto voi antaa tulkille enemmän aikaa muokata tulketta lähdekielen mukaiseksi ja siten se voikin osoittautua paremmaksi tulkkausmuodoksi esimerkiksi oikeus- tai lääkäritilanteissa. (Napier & McKee & Goswell 2006, 26–28.)

Usein vastavalmistuneet viittomakielen tulkit saattavat kokea konsekutiivin tulkkausmuodon epämiellyttäväksi ja hieman pelottavaksikin. He saattavat pelätä unohtavansa asioita, jos tulkattavat jaksot ovat liian pitkiä. He myös kokevat simultaanin tulkkauksen helpommaksi sen vuoksi, että siinä tietoa pääsee prosessoimaan välittömästi sen kuulemisen jälkeen pienemmissä osissa. Tämä tarkoittaa usein sitä, että vastavalmistuneiden tulkkien kokemukset konsekutiivista tulkkauksesta ovat hyvin vähäiset eivätkä he luota työmuistinsa tehokkuuteen riittävästi. (mt., 28–29.) On siis hyvä tiedostaa mitä tulkkausmenetelmää toimeksiannossa tullaan käyttämään, erityisesti, jos sen hallinnassa esiintyy epävarmuutta.

Myös käännökset voivat toimia osana tulkkausta. Valmiita käännöksiä voivat vaatia esimerkiksi tilanteet, joissa esitetään musiikkia tai lauluja. Tulkki voi päätyä tekemään käännöksiä esimerkiksi teatterin tai oopperan tulkkauksissa (Roslöf & Veitonen 2006,

171). Musiikki ja laulut kuuluvat vahvasti kuulevien kulttuuriin, eikä niiden painoarvo viittomakielisessä kuurojen kulttuurissa ole samanlainen. Valmistautuessa musiikin tulkkaukseen onkin hyödyllistä miettiä, mikä musiikin tarkoitus tilaisuudessa on, ja mitä musiikilla halutaan saavuttaa. Erityistä haastetta tuottaa instrumentaalimusiikin tulkkaus, jossa ei ole kielellistä viestiä välitettävänä. (mt., 170–172.)

Toimeksiannot voivat vaatia käännösten tekemistä myös itse tilanteessa. Näitä voivat olla esimerkiksi paikan päällä käännettävät dokumentit tai asiakirjat. On myös olemassa joitain vakiintuneita viittomakielisiä käännöksiä, jotka tulkkien tulisi hallita ja käyttää tarpeen vaatiessa. Näitä ovat esimerkiksi kirkollisissa tilaisuuksissa käytettävät kiinteät käännökset.

Työskentely tulkkiparin kanssa mahdollistaa työn ja vastuun jakamisen toisen ammattilaisen kanssa. Paritulkkkaus ei kuitenkaan tarkoita työmäärän puolittumista, vaan enemmänkin tehokkaampaa työskentelymuotoa. Paritulkkkaus voi olla tarpeellista etenkin silloin, jos toimeksianto on ajallisesti pitkä, tulkattavia henkilöitä on useita tai tulkattava asia on erittäin tiivistä (Demers 2005, 210). Tulkit voivat jakaa tulkkausvuoroja aktiivi- ja tukivuoroihin. Aktiivivuorossa oleva tulkki tekee näkyvän tulkkauksen ja tukivuorolainen varmistaa ja tukee tulkkausta. Paritulkkkauksessa on tärkeää, että tulkit pyrkivät samantyyliiseen tulkkaukseen, jotta asian seuraaminen olisi asiakkaille mahdollisimman vaivatonta. (Hynynen ym., 62–63.) On myös olennaista, että tulkit sopivat etukäteen yhteisistä pelisäännöistä, jotta he esimerkiksi tietävät, millaista tukea parille tulisi antaa tulkkauksen aikana (mt., 64).

4.3.4 Yksilön sisäiset vaikuttajat

Onnistuneeseen tulkkaukseen vaikuttavat fyysisen ympäristön lisäksi myös yksilöiden sisäiset vaikuttajat. Näitä ovat esimerkiksi tieto tilanteiden kulusta, asenteet ja vireystila (Napier, McKee & Goswell 2006, 80). Humphrey ja Alcorn (1997, 1.4) jaottelevat tulkin sisäiset vaikuttajat fysiologisiin ja psykologisiin häiriötekijöihin. Fysiologisiin tekijöihin kuuluvat esimerkiksi juuri vireystila, terveydentila tai nälkä. Psykologisia häiriötekijöitä voivat puolestaan olla kaikki sattumanvaraisista mieleen tulevista ajatuksista syvälle juurtuneisiin asenteisiin, jotka

voivat vaikeuttaa keskittymistä tai ymmärtämistä tilanteessa. (mt. 1.4–1.5.) Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi koen myös motivaation olevan sellainen yksilön sisäinen vaikuttaja, jonka käsittely on valmistautumisessa oleellista.

Toimiminen joustavasti keskellä vierasta tilannetta saattaa kuluttaa tulkin voimavaroja, joita hän voisi muuten keskittää laadukkaan tulkkauksen tuottamiseen. Jos tulkki ei tilanteen vierauden vuoksi kykene hoitamaan työtään hyvin, on oletettavaa, että hän kokee hallinnan menetystä työstään. Hallinnan tunne omasta työstä on tärkeää, sillä se edistää suoriutumista ja ehkäisee haitallisen työstressin syntymistä (Nummelin 2000, 29–30). Tämän vuoksi on hyvä, että tulkki on tietoinen tilanteiden kulusta.

Asioimistulkin ammattisäännösten seitsemäs kohta sanoo seuraavaa: *”Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä”* (Suomen viittomakielen tulkit ry 2015). Asenteet ovat läheisessä yhteydessä yksilön kokemuksiin tunteisiin. Ne vaikuttavat toisiinsa ja ovat merkitykseltään osittain myös päällekkäiset. Tunteet voidaan nähdä myös asenteiden yhtenä osatekijänä (Saarniaho 2005), mutta tässä työssä tunteet käsitellään erillisen osa-alueen alla. Asenteet ovat tässä työssä myös jaettu kahtia. Yksilön sisäisinä vaikuttajina asenteita käsitellään yksilön suhtautumisena asiantiloihin. Ihmisten välisten suhteiden alla asenteet kohdistuvat muihin ihmisiin.

Arvot ja asenteet rakentuvat ihmisen elämäkokemuksen kautta ja vakiintuvat aikuisiällä. Niitä voi olla vaikea muuttaa tai joissain tapauksissa edes tiedostaa. Yksilön sisäisiä asenteita ei voi vain sammuttaa pois, vaan ne kulkevat mukana myös tulkin roolissa. (Hynynen ym., 132.) Tulkkille voi esimerkiksi tuottaa haasteita pitää omat mielipiteensä kurissa, jos hän tietää asiakkaan valehtelevan vakavista asioista. Onkin tärkeää, että tulkki kykenee erottamaan henkilökohtaisen etiikkansa ammattietiikasta (mt., 132.) Tulkin henkilökohtaisen etiikan mukaan valehtelu voi olla väärin, mutta ammattietiikka korostaa tulkin neutraaliutta ja puolustaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Tässä tapauksessa siis oikeutta tehdä itse päätöksensä rehellisyytensä suhteen. Asioimistulkin ammattisäännösten mukaan tulkin tuleekin kyetä tulkkamaan neutraalisti myös sellaisia asioita, jotka ovat hänen oman moraalinsa vastaisia (Käännösalan asiantuntijat ry 2015).

Vireystila ja muut fysiologiset tekijät on myös hyvä tiedostaa ennen toimeksiannon alkua. Tulkkina toimiminen vaatii valppautta ja äärimmäistä keskittymistä, jotta pitkienkin keskustelujen vaihtelevat aiheet ja tarkoitukset voidaan ymmärtää. Tämän vuoksi tulkin tulisi huolehtia riittävästä unen saannistaan ja terveellisestä ruokavaliosta. (Nolan 2005, 18.)

Motivaation puute vaikuttaa myös osaltaan työn onnistumiseen. Korkea työmotivaatio on tärkeä voimavara työssä, mutta jos esimerkiksi kiinnostusta kieleen ja itsensä kehittämiseen ei löydy, tulkki väsyy helpommin, eikä pääse ammatissaan eteenpäin. Jatkuva kiinnostus ympärillä tapahtuvia asioita kohtaan kuuluu osaksi tulkin työtä, sillä hän työskentelee usein mitä erilaisemmissa tilanteissa ja eri aiheiden parissa. Tulkki edustaa tulkkauksilanteessa itsensä lisäksi asiakastaan sekä tulkkien ammattikuntaa. (Hynynen ym., 57.) Tämänkään vuoksi motivaation puute ei saisi näkyä ulospäin.

4.3.5 Ympäristölliset tekijät

Tulkkauksilanteessa on huomioitava myös fyysisen ympäristön tekijät. Näitä ovat muun muassa tulkin sijoittuminen, tilan valaistus, äänen kuuluvuus, visuaaliset ärsykkeet sekä tulkkauksen varassa olevien henkilöiden määrä (Napier, McKee & Goswell 2006, 67, 80). Tässä työssä lisäsin ympäristöllisten tekijöiden alle huomioitavaksi myös työn ergonomian.

Tulkin sijoittumiseen tulkkauksilanteessa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tulkin hyvä näkyvyys on erittäin oleellista tulkatessa visuaaliselle kielelle. Usein tulkki sijoittuu kuulevan asiakkaan viereen siten, että molempien kasvot ovat kohti kuuroa asiakasta. Näin kuuro asiakas kykenee näkemään tulkin ja kuulevan samanaikaisesti. Sijoittumisessa tulkin on kuitenkin hyvä pitää mielessä se, ettei hän häiritse asiakkaiden henkilökohtaista tilaa tai toimi kulttuuristen normien vastaisesti. Joissakin tilanteissa vain tunnistetut auktoriteetit ovat sijoittuneena tiettyihin paikkoihin, kuten tuomarinpöydän taakse, saarnatuoliin tai liitutaulun eteen.

Tilanteesta riippuen tulkin tulee neuvotella itselleen sopiva paikka ja miettiä, onko tilanteessa sopivampaa istua vai seisoa. (Napier, McKee & Goswell 2006, 64–65.)

Tulkin tulee sijoittua paikkaan, josta hän kuulee puhuvaa asiakasta hyvin. Kuuluvuuden suhteen on tärkeää huomioida, että esiintyjän ääni kuuluu hyvin myös vieressä seisovan tulkin korvaan. Esiintyjän puhe saattaa kuulua loistavasti eteenpäin yleisöön, mutta vieressä oleva tulkki ei välttämättä sitä kuule. Jos esityksissä esimerkiksi käytetään äänentoistoa, on tulkin hyvä olla mukana tilanteissa, joissa äänentoistoa kokeillaan. Silloin hän voi varmistaa, että ääni kuuluu hyvin, ja tiedottaa vastuuhenkilöitä, mikäli äänen kuuluvuutta tulisi parantaa. (Henkilökohtainen tiedonanto Ronkainen, Anne 14.1.2015.)

Viittomakielentulkkauksen seuraaminen on fyysisesti raskaampaa kuin spontaanin viittomakielisen tuotoksen tai puheen seuraaminen. Tämän vuoksi on hyvä huolehtia, että valaistus on kohdallaan, eikä taustalla tai tulkin vaatteissa ole visuaalisia ärsykejä, jotka raskauttaisivat tulkkauksen seurausta entisestään. (Napier, McKee & Goswell 2006, 65, 66.)

Viittomakielen tulkin on huolehdittava itse työolojensa ergonomiasta (Suomen viittomakielen tulkit ry 2015). Erityisesti opiskelutulkkauspaikoissa, joissa samat tulkit saattavat työskennellä useamman vuoden, on hyvä huolehtia, että tuolit ja työskentelyasennot ovat kohdallaan.

Paritulkkaus voi osaltaan helpottaa työn ergonomiata. Taukojen pitäminen ja niistä sopiminen voi osoittautua helpommaksi, jos paikalla on tulkipari. Tutkimukset ovat osoittaneet, että väsyminen vaikuttaa tulkkauksen laatuun jo ensimmäisen kymmenen minuutin jälkeen. Luentotyypisessä tulkkauksessa olisikin ihanteellista, jos tulkki voisi pitää taukoja tunnin välein. (Kuurojen Liitto ry 2006, 10.) Tilanteissa, joissa koko päivän kestävään koulutukseen on tilattu vain yksi tulkki, saattaa hänestä kuitenkin tuntua nololta pyytää luennoitsijaa pitämään taukoja niin usein (Hynynen ym., 65). Monet asiakkaat myös toivoisivat tulkkausta taukojen aikana, sillä se on tärkeää aikaa jutusteluun ja sosiaalisten suhteiden luomiseen. Tulkkien ei kuitenkaan tulisi tinkiä omista tauoistaan, vaan sopia niistä ennen tilanteen alkua (mt., 65). Suomen viittomakielen tulkit ry (2015) kehottaakin, että laadukkaan tulkkauksen

takaamiseksi tulkin tulisi varmistaa, että yli kaksi tuntia kestävässä samanaikaistulkkauksissa paikalla on kaksi tulkkia.

4.3.6 Mahdolliset tilanteet

Yhtenä diskurssikartan osa-alueena valmistautumisen näkökulmasta on arvioida tulevan toimeksiannon mahdolliset tilanteet. Tulkit eivät aina saa yksityiskohtaista tietoa siitä, millainen tuleva toimeksianto tulee olemaan. Erilaisten vihjeiden, kuten tilauksessa ilmoitetun paikan avulla tulkki voi tehdä päätelmiä siitä, millaisia asioita tullaan käsittelemään. Esimerkiksi jos asioimistulkkauksen toimeksiannon tilauksessa on annettu tiedoksi asiointi Kelan toimistossa, voi tulkki käydä läpi erilaisia vaihtoehtoja, mitä kyseisessä laitoksessa mahdollisesti voidaan tehdä. Näitä voisivat olla esimerkiksi opintotuki, sairauspäiväraha, asumisen tuet, kuntoutuspalvelut tai työttömyys (Kela 2015). Näin tulkki kykenee valmistautumaan erilaisiin mahdollisiin tilanteisiin, eivätkä ne tule hänelle yllätyksenä.

Tulkkaustilauksen aikana tilanteet voivat myös muuttua. Jos esimerkiksi kokous, johon asiakas tilasi tulkin, loppuukin odotettua aikaisemmin, voi olla, että asiakas hyödyntää tulkin läsnäolon esimerkiksi pyytämällä tätä tulkkaamaan puhelun sähköyhtiöön. On siis mahdollista, että toimeksiannon aihe ja tilanne muuttuvat täysin. Näihin muutoksiin on hankala valmistautua. Tulkki voi kuitenkin käyttää aikaisempia kokemuksiaan tilanteista ja asiakkaista hyödykseen tämän ennustamisessa.

4.3.7 Ihmisten väliset suhteet

Toimeksiantoon valmistautuessa ihmisten väliset suhteet on myös hyvä nostaa tietoiseen käsittelyyn. Ihmisten välinen valtasuhde vaikuttaa siihen, kuinka kieltä käytetään, mutta myös siihen, kuinka tilanteessa käyttäydytään (Humphrey & Alcorn 2001, 1.11). Sosiaaliset ja kulttuuriset normit määrittelevät, millä tavalla kannattaa toimia eri valta-asemissa olevien ihmisten kanssa, jotta vuorovaikutustilanteen haluttu tavoite olisi mahdollista saavuttaa (mt., 1.11). Esimerkiksi lääkärissä

asioidessa on selvää, että lääkärin on soveliasta koskea potilasta, mutta ei päinvastoin. Lääkäri usein myös tunnustetaan auktoriteetiksi (Napier, McKee & Goswell 2006, 112–113). Hän esimerkiksi määrittelee sen, mihin vastaanotolle tullut henkilö istuu.

Kohteliaisuussäännöt voivat myös ajoittain tuottaa päänvaivaa tulkille. Kiertäen ja kaartaen esitelty asia voi jäädä epäselväksi, mikäli tulkki ei ole ymmärtänyt sen tarkoitusta. Kohteliaisuussyistä asioita saatetaan myös alustaa pitkään ja vasta lopussa keskustelun varsinainen tavoite paljastuu. Esimerkiksi Uuden-Seelannin tulkikoulutuksessa järjestetyssä diskurssianalyysiharjoituksessa havainnoitiin aitoa lääkärin ja potilaan käymää keskustelua alkoholinkäytöstä. Alkoholinkäyttö nähtiin herkkänä aiheena, eikä lääkäri halunnut syyllistää potilasta, joten hän vältteli ongelman suoraa ilmaisua. Samanaikaisesti hänen oli kuitenkin huomautettava potilaan liiallisesta alkoholinkäytöstä. Tuloksena oli pitkä selostus potilaan ja lääkärin aikaisemmin käymästä keskustelusta, sekä viittauksia yleisiin käyttösuosituksiin. (Major, Napier & Stubbe 2012, 27–47.) Lopullinen viesti oli siis naamioitu varovaisen ja kohteliaan viestinnän alle. Kuuleva potilas kuitenkin ymmärsi lääkärin vihjeet liiallisesta alkoholin käytöstä, sillä heidän tapansa ilmaista asiat hienovaraisesti olivat samanlaiset. Viittomakielellä asiat kuitenkin usein ilmaistaan suoremmin kuin puhutuilla kielillä, sillä se kuuluu kuurojen kulttuuriin (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010, 134). Tämän vuoksi liiallinen kiertely ja kaartelu voi aiheuttaa epäselvyyttä viestin ymmärtämisessä. Tulkin tavoitteena on siten riisua merkityksen ympäriltä ne kohteliaisuuden ilmaisut, joita kohdekielellä ei käytetä, ja vastaavasti lisätä ne, joita siellä käytetään.

Tulkin asenteet muita kohtaan voivat myös vaikuttaa tulkkaustilanteeseen. Tulkki voi esimerkiksi asennoitua tulevaan tulkkaustilanteeseen negatiivisesti, jos häntä jännittää tietyn asiakkaan kohtaaminen tai tämän kanssa työskentely. Asiakas on saattanut esimerkiksi antaa huonoa palautetta tulkkauksesta edellisellä kerralla, tai hän saattaa yksinkertaisesti olla hyvin merkittävä henkilö, jonka kohtaaminen hermostuttaa. Negatiivinen asennoituminen voi heikentää työn tehokkuutta (Hynynen Pyörre & Roslöf, 139). Tulkin olisi kuitenkin syytä muistaa, että tilanteisiin voi mennä oman arvokkuutensa tunnistaen ja terveellä ammattiyllpeydellä varustettuna (mt.,132).

4.3.8 Historialliset tekijät

Jokainen vuorovaikutustilanne tapahtuu jossakin fyysisessä tilassa. Tämä lisäksi jokainen osallistuja tuo mukanaan myös oman henkilökohtaisen historiansa, eli kokemuksensa ja oppinsa elämänsä ajalta. (Humphrey & Alcorn 2001,1.3.) Historiallisten tekijöiden kautta voidaan ottaa huomioon vuorovaikutustilanteeseen osallistuvien henkilöiden aikaisemmat suhteet toistensa kanssa. Tapaavatko he kenties ensimmäistä kertaa tilanteessa, vai onko heidän suhteensa läheinen ja monia vuosia kestänyt? Tuttuus voi vaikuttaa oleellisesti siihen, kuinka henkilöt kommunikoivat keskenään. Henkilöt, jotka tuntevat toisensa hyvin, puhuvat toisilleen usein tavalla, jota vierestä seuraavan olisi hyvin vaikea ymmärtää. He saattavat viitata jaettuun tietoon, jättää lauseita kesken tai käyttää sellaisia koodisanoja, joilla on merkitystä vain heille (Napier, McKee & Goswell 2006, 18).

Myös toisilleen tuntemattomat ihmiset voivat jakaa henkilökohtaista historiaa esimerkiksi molemmille tutun aiheen tai yhteisen kulttuurisen taustan kautta (Humphrey & Alcorn 2001,1.3, 10.17). Esimerkiksi edellisessä kappaleessa mainitsemani lääkärin ja potilaan alkoholikeskustelussa osanottajat jakoivat kulttuurista taustaa kohteliaisuuden ilmaisun näkökulmasta, sillä he kuuluivat samaan kieliryhmään. Mitä vähemmän vuorovaikutustilanteen osapuolet jakavat historiallista taustaa, sitä todennäköisemmin kommunikaatiossa tulee esille ongelmia (mt., 10.18). Tulkit työskentelevät kahden kielen ja kulttuurin välittäjinä, jolloin heidän tavoitteenaan on välittää tarkoituksia kohdekielellä ja -kulttuurissa sopivin keinoin (mt., 8.12). Tämän vuoksi historiallisen taustan huomioiminen on tärkeää ja sen tulisi vaikuttaa tilanteessa tehtäviin tulkkauksratkaisuihin.

4.3.9 Tunteet

Napier, McKee ja Goswell (2006, 50–55) nimeävät yhdeksi taitavan tulkin ominaisuudeksi tunneälykkyyden. Tämä tarkoittaa kykyä tunnistaa omia sekä muiden vuorovaikutustilanteessa läsnä olevien henkilöiden tunteita. Tulkin tulee tunnistaa tulkattavan lähdetekstin sisältämä tunneaines ja välittää se kohdekielelle ominaisin tavoin (Laine 2006, 159). Eri kielissä ja kulttuureissa tunteita voidaan kuitenkin

ilmaista erilaisin keinoin. Tulkin tulisikin olla tietoinen, kuinka esimerkiksi suuttumus vaikuttaa kieleen suomen kielessä ja suomalaisessa viittomakielessä tai kuinka suomeksi ja suomalaisella viittomakielellä kuiskataan. (mt., 159.)

Tunneälykyys tarkoittaa myös kykyä hallita niin omia tunteitaan kuin sosiaalisia kanssakäymisiä (Napier, McKee & Goswell 2006, 50–55). Toimeksiantoon valmistautuessaan tulkki voi ennakoida, millaisia tunteita tilanne voi osanottajissa herättää. Esimerkiksi tulkatessa mielenterveyden alalla voidaan tiedostaa mahdollisuus, että asiakkaan traumaattiset kokemukset voivat saada vastakaikua tulkin omista kokemuksista tai vain herättää tulkissa voimakkaita tunteita toisen asemaan asettautumisen myötä. Näiden tilanteiden tutuus ja mahdollisesti esiintyvien tunnelatausten tiedostaminen auttavat tulkkia selviytymään työssään. (mt., 80, 117.)

Tulkin on myös tärkeää tunnistaa, millaisia tunteita itse tulkkaus voi hänessä herättää. On mahdollista, että tulevasta tilanteesta suoriutuminen hermostuttaa tulkkia hänen ollessaan esimerkiksi epävarma taitojensa riittävydestä. Toimeksiannon herättämiin teknisiin ja eettisiin paineisiin voi hakea tukea esimerkiksi kollegoilta tai esimiehiltä (Napier, McKee & Goswell 2006, 122).

Tulkkaus voi herättää tunteita myös sitä seuraavissa ihmisissä. Tulkki voi usein joutua tilanteisiin, joissa kuulevat osapuolet käyttävät tulkkia tai näkevät tulkin työskentelevän ensimmäistä kertaa. Mainitsin luvussa 3.3, kuinka tulkki toimii ikään kuin tulkkauksen ja viittomakielen mainoksena. Visuaalinen kieli saattaa herättää usein hämmästyksiä ja ihmetystä katselijoissa. Nämä tunteet herättävät puolestaan kysymyksiä, joihin tulkin tulisi vastata parhaan taitonsa mukaan ja muita ihmisiä kunnioittaen.

4.4 Diskurssikartta reflektoinnin välineenä

Viittomakielen tulkkien ammattisäännösten (Liite 1) yhdeksäs kohta sanoo seuraavaa: ”*Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan*”. Jotta ammattitaitoa sekä työn laatua voidaan kehittää, on tärkeää, että työtä arvioidaan. Työn laatua voidaan

arvioida joko tekemisen aikana tai sen jälkeen ja se voi tapahtua suorasti tai epäsuorasti. Suorassa arvioinnissa keskitytään valmiiseen tuotteeseen eli tuotteeseen, epäsuorassa puolestaan tuotteen valmistusprosessiin. (von Essen 2003, 147.) Arvioinnin kautta tulkit saavat tietoa niin yksittäisistä toimeksiannoista kuin omista puutteistaan ja kehitystarpeistaan. (mt., 47.)

Viittomakielen tulkit työskentelevät usein yksin, jolloin ainut henkilö, joka on kykeneväinen arvioimaan tulkkausta kokonaisuudessaan, on tulkki itse. Kuuleva asiakas voi arvioida suomen kieltä sekä tilanteen sujuvuutta, ja viittomakielinen asiakas puolestaan viittomakielen ilmaisua sekä tilanteen sujuvuutta. Kumpikaan asiakkaista ei kuitenkaan voi vertailla lähdettä ja tulkkaustuotosta toisiinsa. (Röslof & Veitonen 2006, 177.) Näin ollen tulkki onkin usein ainoa tulkkauksen asiantuntija tilanteissa, ja hänen uskottavuutensa ja ammattitaitonsa perustuvatkin oman työn periaatteiden tuntemukseen (Laine 2006, 143). Tulkkausprosessi vaatii jatkuvaa keskittymistä sekä Gilen (2009) kapasiteettimallin mukaisesti voimavarojen jakamista tulkkauksen eri osa-alueille. Jos tulkkaus on vaativa, voi tulkki joutua työskentelemään voimavarojensa ääri rajoilla, jolloin kaikki energia käytetään tulkkaustilanteesta suoriutumiseen. Tämän seurauksena tulkkausratkaisuja voi olla jälkikäteen vaikea muistaa, ja siten niiden tarkka arviointi voi osoittautua haasteelliseksi. Tämän perusteella arvioinnin keskittäminen tulkkaukseen valmistautumiseen on realistisempi mittari laadun valvonnassa.

Diskurssikartta toimii työvälineenä valmistautumisen lisäksi myös tilanteen jälkikäteisessä arvioinnissa eli reflektoinnissa. Etukäteisvalmistautumista reflektoidaan tapahtuneeseen tulkkaustilanteeseen pohjautuen. Diskurssikartan osa-alueet käydään läpi koetun tilanteen valossa arvioiden, tapahtuivatko asiat oletetulla tavalla, vai esiintyikö tilanteessa jotakin sellaista, mihin etukäteen ei osattu varautua. Reflektoinnin kautta voidaan täten valmistautua myös seuraavaan vastaavanlaiseen toimeksiantoon, jolloin mahdollistetaan positiivisen oppimisen kehän synty. (Napier, McKee & Goswell 2006, 81.)

5 TYÖN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmät

Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt voidaan toteuttaa toiminnallisina tai tutkimuksellisina (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013, 5). Toiminnallisen opinnäytetyön kautta voidaan kerätä tietoa yksittäisestä tapauksesta ja syventyä siten käsiteltävään aiheeseen perusteellisesti (Kananen 2014, 19). Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy myös aina jokin produkti (Vilkkä & Airaksinen 2004, 51). Omassa työssäni syntyi kaksi produktia. Ensimmäinen on alan kirjallisuudesta saatujen tietojen pohjalta rakennettu diskurssikarttalomake (Liite 4). Toinen produkti on Tiedekeskus Heurekassa 31.1.2015 toteutettu Pop-up Heureka -tiedeshow'n tulkkaus suomalaiselle viittomakielelle.

Työni on toiminnallinen kehittämistutkimus, sillä tutkin toiminnan kautta diskurssikartan käyttöä valmistautumisen ja reflektoinnin välineenä tulkaamassani Tiedekeskus Heurekan tiedeshow'ssa. Työni tavoitteena on luoda ymmärrystä diskurssikartasta tulkin työvälineenä ja siten mahdollistaa tämän työkalun käyttöönotto tulkkien työelämässä ja opiskelujen aikana. Pyrin työni kautta myös kehittämään tilaajani Tiedekeskus Heurekan kielellistä saavutettavuutta tulkatun tiedeshow'n kautta.

Työssäni teorian ja käytännön suhde on abduktiivinen, mikä on tyypillistä kehittämistutkimukselle (Kananen 2014, 22). Abduktiivisella suhteella viitataan teorian ja käytännön käymään vuorovaikutukseen tutkimusprosessin aikana (mt., 22). Työssäni teorian pohjalta rakentamaani diskurssikarttalomaketta kokeillaan käytännön työvälineenä tulkkauksen toimeksiannossa. Toiminnan kautta saadaan tietoa kyseisestä tilanteesta ja annetaan esimerkki, kuinka työvälinettä voidaan käyttää. Työni analysoinnissa käytän hyväkseni prosessianalyysia. Prosessianalyysi keskittyy tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti jotakin tiettyä prosessia tai tapahtumaketjua (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 214). Opinnäytetyön toteutuksen aikana kirjoitin havaintojani ja kokemuksiani prosessipäiväkirjaan.

5.2 Suunnittelu ja yhteistyö tilaajan kanssa

Opinnäytetyön suunnittelu Tiedekeskus Heurekan edustajan kanssa alkoi keväällä 2014. Muutamien yhteydenottojen jälkeen tapasimme kolmikantakeskustelussa, jossa kirjoitimme yhteistyösopimuksen. Sovimme, että käyn tutustumassa Heurekan tarjontaan kuuluviin esityksiin ja myöhemmin päätämme, missä näistä toteutamme tulkkauksen. Syksyllä 2014 teimme lopullisen päätöksen tulkattavasta esityksestä, joksi valikoitui Heurekan tuoreeseen tarjontaan kuuluva Pop-up Heureka -tiedeshow *Shäbäng*.

Sain Heurekan innoittajalta tiedeshow'n käsikirjoituksen ja pääsin myös tutustumaan esitykseen katsojan roolissa. Kävimme innoittajan kanssa keskustelua Pop-up Heurekan sisällöstä ja tavoitteista, mikä oli todella hyödyllistä valmistautumiseni näkökulmasta. Syksyn 2014 aikana toteutettavan tulkkauksen suunnittelu ja siihen valmistautuminen lähti jouhevasti käyntiin. Yhteistyö ja aikataulujen yhteensovittaminen oli vaivatonta.

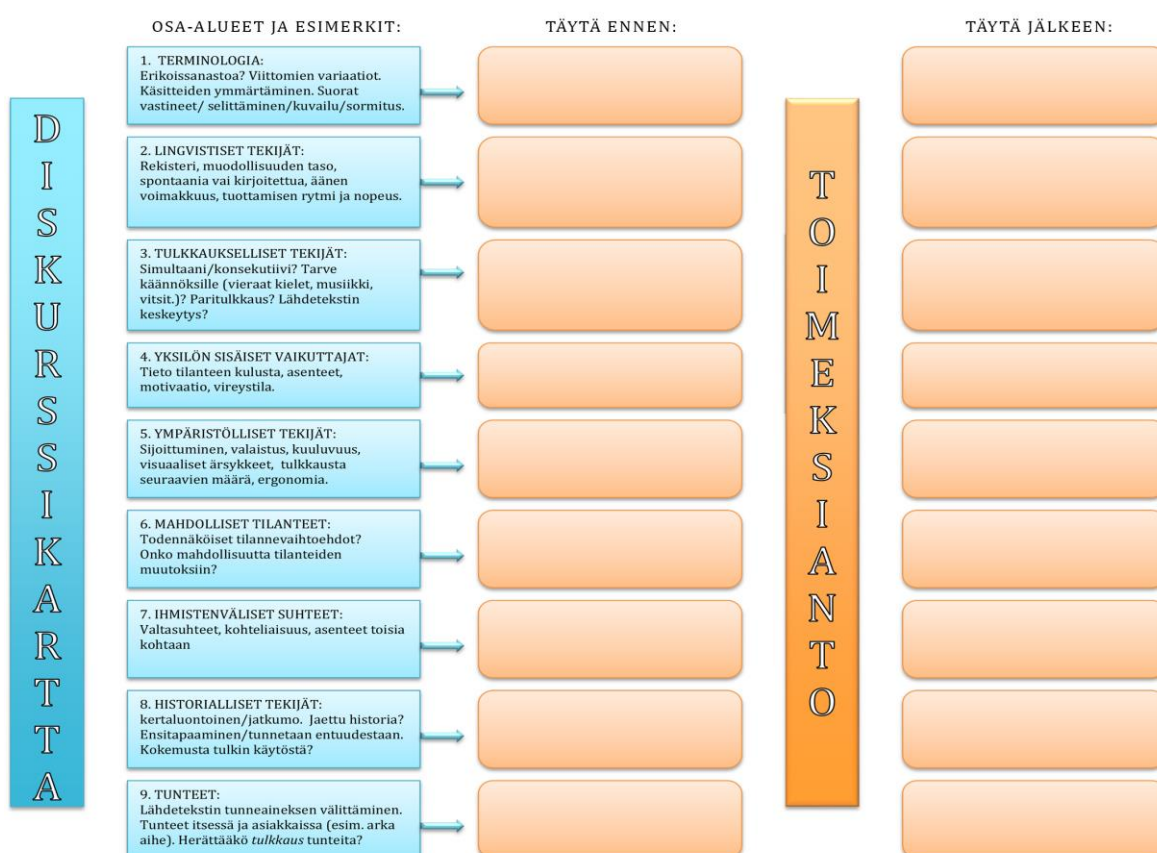
Yhteydenpitomme aikana pyrin tuomaan esille tietoa tulkin käytöstä ja kuurojen asiakkaiden huomioimisesta. Lähetin sähköpostitse Heurekan yhteyshenkilölleni Suomen viittomakielentulkit ry:n (2014) julkaiseman ohjeistuksen *Tulkkaustilanne sujuvaksi* (Liite 2), jossa on lueteltuna yleisohjeita viittomakielentulkin kanssa työskentelyyn. Keskustelussamme toin myös esille tulkkauksen viiveen ja sen, kuinka se on tärkeää ottaa huomioon erityisesti silloin, jos yleisöä pyydetään joillakin tavoin osallistumaan. Muun muassa Pop-up Heurekan tiedeshow'n aikana innoittaja ottaa kontaktia yleisöön ja kysyy heiltä kysymyksiä. Näissä tilanteissa on hyvä huomioida, että myös tulkkia seuraavat viittomakieliset ehtivät vastata kysymyksiin ajallaan. Toin myös esille tulkin näkyvyyden tärkeyden sekä visuaalisten demonstraatioiden ja selostuksen samanaikaisuudesta mahdollisesti seuraavan ongelman. Näiden välissä olisi hyvä pitää pieni tauko, jotta kuurot asiakkaat voivat seurata tulkkia ja sen jälkeen demonstraatiota, eikä heidän tarvitse yrittää seurata kahta asiaa samanaikaisesti.

Kokonaisuudessaan yhteistyö Heurekan henkilökunnan kanssa on ollut vaivatonta ja sujuvaa. Ehdotus viittomakielelle tulkattavasta yleisesityksestä otettiin kiinnostuneina ja innostuneina vastaan, ja läpi yhteistyön asenteet viittomakieltä ja tulkkausta kohtaan

ovat olleet positiivisia. Heurekan puolesta on myös osoitettu kiinnostusta jatkoysteistyöstä Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa, minkä kautta voidaan kehittää Tiedekeskus Heurekan kielellistä saavutettavuutta entisestään.

5.3 Diskurssikarttalomakkeen valmistaminen

Diskurssikarttalomakkeen (kuvio 2, liite 4) sisältö perustuu Napierin, McKeen ja Goswellin (2006, 80) esittämään diskurssikarttaan.

KUVIO 2. DISKURSSIKARTTALOMAKE

Heidän esittämässään kartassa osa-alueiden sisällöistä oli kuitenkin vain muutamia esimerkkejä. Koinkin tarpeelliseksi lisätä niitä enemmän, jotta versioini diskurssikartasta olisi havainnollisempi, monipuolisempi sekä helposti sovellettavissa sellaisenaan erilaisissa tulkkausten toimeksiannoissa. Valitsin ja avasin esimerkkejä diskurssikartan yhdeksän osa-alueen alle tulkkausalan kirjallisuuden pohjalta.

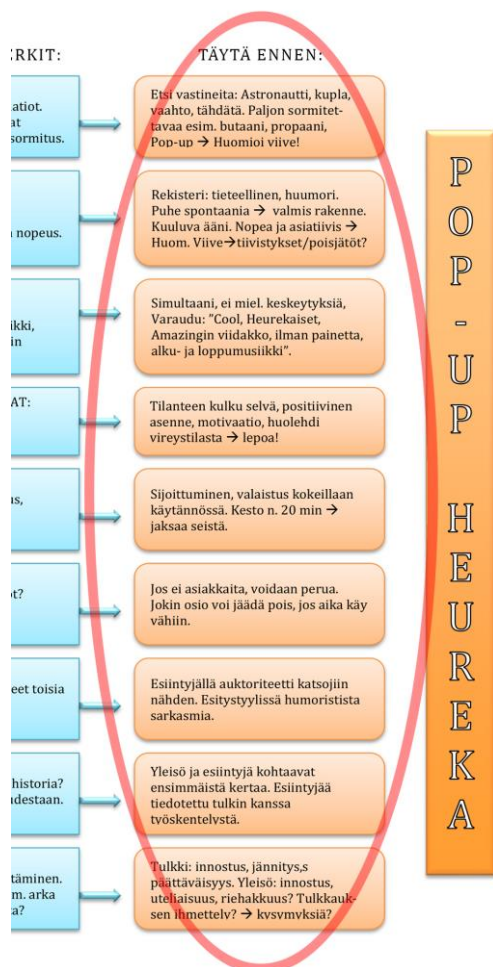
Tavoitteenani oli saada diskurssikartta mahtumaan yhdelle A4-paperille, jotta se olisi helposti tulostettavissa ja täytettävissä.

Päätin muuttaa Napierin, McKeen ja Goswellin pyöreän miellekartan muodon peräkkäisiin laatikoihin. Laatikot täytetään vasemmalta oikealle kronologisessa järjestyksessä. Ensimmäisissä laatikoissa on muistinvirkistykseksi kerrottu asiat, joihin tulkin tulisi kiinnittää huomiota osa-alueittain, ja näiden vieressä oikealla tyhjät laatikot, joihin hän voi kirjoittaa miellekuviaan ja ennakkotietojaan tulevasta toimeksiannosta. Viimeiset tyhjät laatikot täytetään toimeksiannon jälkeen, jolloin voidaan toteuttaa reflektointia jokaisen osa-alueen näkökulmasta. Näihin voidaan kirjata ylös, mikäli jokin asia oli jäänyt huomioimatta tai se tapahtui oletusten vastaisesti. Näin voidaan valmistautua seuraavaan vastaavaan toimeksiantoon ja siten kehittää ammattitaitoa ja osaamista, kuten tulkin ammattisäännöstökin (Liite 1) kehottaa.

5.4 Diskurssikartan täyttäminen ennen tulkkausta

5.4.1. Terminologia

Pop-up -Heurekan esitykseen valmistautuessani kartoitin sanastoa pääasiassa saamani käsikirjoituksen pohjalta. Kävin läpi suomenkielistä käsikirjoitusta miettien viittomakielisiä vastineita. Käsiteltävä aihe on tieteellistä, eikä kaikille sanoille löytynyt suoria vastineita suomalaisesta viittomakielestä. Näitä olivat esimerkiksi jotkin erikoisemmat aineet, kuten *butaani* ja *propaani*. Otin siis huomioon, että tulkkauksen aikana tulee käyttää sormitusta, mikä puolestaan voi vaikuttaa tulkkauksen viiveeseen.

Terminologian suhteen konsultoin myös ammattitulkkeja, kanssaopiskelijoitani sekä suomalaisen viittomakielen lautakunnan jäsentä. Kävimme läpi erilaisia kuvailevia viittomia ja viittomavariaatioita. Hyödyllisenä huomiona ilmeni esimerkiksi se, kuinka suomalaisessa viittomakielessä viittoma **VAAHTO** voi varioida sen mukaan, onko kyseessä ilmava vaahto, esimerkiksi oluen pinnassa oleva vaahto (KUVA 1), vai kiinteämpi vaahto, kuten partavaahto (KUVA 2) (Henkilökohtainen tiedonanto Uusimäki 21.1.2015). Tämä osoittautui hyödylliseksi tulkattavassa esityksessä, sillä yksi aiheista käsitteli vaahdon koostumusta.

KUVIO 3. DISKURSSIKARTTA – VALMISTAUTUMINEN ENNEN TULKKAUSTA

KUVA 1 (VAAHTO)

KUVA 2 (VAAHTO)

Joidenkin termien selittäminen kiertoilmaisuin nousi myös esiin keskusteluissamme. Esimerkiksi sana *astronautti* olisi kyseisessä yhteydessä parempi ilmaista vain

ihmisenä, joka menee avaruuteen, sillä suoraa vastinetta ei ole. Viittomavastineiden valinnassa minun tulisi tiedostaa, millainen yleisö esitystä on seuraamassa. Jos yleisössä on paljon tulkkausta seuraavia lapsia, silloin esimerkiksi käsikirjoituksessa esiintynyt sana *ilmiö* olisi parempi selittää, kuin käyttää suoraa viittomakielistä vastinetta. Kyseinen viittoma on vahvasti suomen kieleen nojautuva, eikä välttämättä avaudu merkitystasolla nuorelle viittomakieliselle yleisölle (Henkilökohtainen tiedonanto Uusimäki 21.1.2015).

5.4.2. Lingvistiset tekijät

Käsikirjoituksen ja esityksen seuraamisen pohjalta olin huomionut, että käytetty rekisteri tulisi olemaan tieteellistä, muodollisuuden tasoltaan melko puhekielistä, viihteellistä ja hieman humoristisen sarkastistakin. Esiintyjä puhuu siis vapaalla tyylillä, mutta valmista esityksen rakennetta noudattaen. Äänen voimakkuus oli aikaisempien kokemusten pohjalta kuuluvaa ja tuottaminen oli hyvin tiivistä ja nopeatempoista, mikä osittain varmasti johtuu siitä, että hän on esittänyt show'n moneen kertaan aikaisemmin. Tiivis ja nopeatempoinen lähdeteksti vaati erityistä huomioita tiivistysten ja viiveen osalta. On tärkeää löytää merkitys monimutkaisista lauserakenteista ja pyrkiä pitämään viive mahdollisimman lyhyenä. Tämä vaatii asian ymmärtämistä, minkä vuoksi tutustuinkin käsiteltäviin aiheisiin myös internetin kautta.

Innoittajan kanssa käymieni keskustelujen pohjalta olin ymmärtänyt, että esitysten tavoitteena on jakaa tiedettä viihteellisin keinoin. Tavoitteena on saada ihmisissä aikaan oivalluksia ja korjata arkiolettamusten ja fysiikanlakien välisiä eroja. Tärkeää oli myös tulkatessa pitää nämä tavoitteet mielessä. Yhtenä keinona pohdin ilmeiden käyttöä. Niiden avulla voin välittää lähdetekstin viihteellisyyttä, huumoria ja yleisön innostamista.

5.4.3. Tulkkauselliset tekijät

Tulkkaus tulee olemaan simultaania tulkkausta paikalla esiintyvistä lähdetekstistä. Esityksen luonteen huomioon ottaen on mielekkäämpää, ettei tulkki keskeytä

lähdetekstiä, sillä se häiritsisi esityksen kulkua ja mahdollisesti viivyttäisi sille ennalta määritellyä aikarajaa. Tilanteessa ei ole tarvetta valmiille käännöksille, vaikka esityksestä onkin kirjoitettu käsikirjoitus. Keskusteluissani Heureka-innoittajan kanssa kävi ilmi, että jokainen kyseistä esitystä vetävä Heureka-innoittaja noudattaa käsikirjoitusta omin sanoin ja tilannesidonnaisesti, mahdollisesti lisäillen tai jättäen pois joitakin asioita. Tämän vuoksi käsikirjoituksen tarkka kääntäminen ja sen ulkoa opettelu ei välttämättä ole hyödyksi valmistautumisessa. Tärkeämpää onkin ymmärtää merkitykset jokaisen esityksessä esille nousevan aihealueen alla.

Pop-up Heureka-esityskieli on kyseisenä päivänä suomi, mutta on mahdollista, että innoittaja käyttää joitakin vierasperäisiä sanoja, kuten ”cool”. Kyseiselle sanalle löytyy vastine suomalaisesta viittomakielestä, joten se ei vaadi erityistä kääntämistä. Odottamattomien vieraskielisten sanojen ilmaantuessa on mielestäni tärkeintä keskittyä merkitykseen ja, tilanteen salliessa, voi tehdä lisäyksen, jossa paljastaa lähdetekstin käyttäneen vieraskielistä sanaa.

Esityksen humoristisuus ja vitsien välittäminen olivat myös huomion kohteenani valmistautuessa. Mietin erityisesti, kuinka ratkaisisin suomen kielen esityksessä esiintyneen kohdan, jonka hauskuus perustui täysin suomen kielen sanaleikkiin. Esityksen yhden aihealueen otsikkona on: ”*Ilman painetta*”. Tällä viitataan sekä ilman paineeseen että paineettomuuteen. Suomalaisella viittomakielellä tämä ei ollut suoraan käännettävissä sellaisenaan, että se kantaisi molempia merkityksiä, sillä sanat *ilma* ja *ilman jotakin* omaavat erilaiset viittomavastineet. Tämän vuoksi päätin viittoa molemmat merkitykset kyseisessä kohdassa.

Esityksessä myös kerrotaan fiktiivistä tarinaa Heurekaisten heimosta, joka asuu Amazingin sademetsässä. Humoristisuus perustui sanojen: ”*Heurekaisten*” ja ”*Amazingin*” lähes samanlaiseen ulkomuotoon sanojen ”*Heurekalaisten*” ja ”*Amazonin*” kanssa. Alkuperäiset käsitteet voivat kuitenkin olla viittomakieliselle yleisölle vieraita, sillä ne pohjautuvat täysin suomen kieleen, eikä niille ole vakiintuneita viittomakielisiä vastineita. Tällöin niitä muistuttavat sanat eivät kannata samanlaista humoristista viestiä. Tämän vuoksi kyseisen tarinan suomen kieleen perustuva humoristinen puoli jää välittämättä. Humoristisuutta voi kuitenkin viestiä kohdetekstiin esimerkiksi ilmeiden käytön kautta.

Pop-up Heureka -esityksen alkuun ja loppuun kuuluu myös musiikkia. Pohdin etukäteen, kuinka mielekästä musiikin viittominen viittomakieliselle yleisölle mahdollisesti tulisi olemaan. Alku- ja loppumusiikissa ei ole laulua tai kielellistä viestiä, vaan ainoastaan yksinkertaista samaa kaavaa toistavaa musiikkia. Päätin jättää päätöksen musiikin tulkkaamisesta tilanteessa arvioitavaksi. Ajattelin, että jos musiikki herättää kuulevassa yleisössä huomiota, on se syytä tulkata.

5.4.4. Yksilön sisäiset vaikuttajat

Tulkin näkökulmasta koin olevani hyvin tietoinen tilanteen tulevasta kulusta. Tiesin, missä järjestyksessä aiheita tullaan käsittelemään, mikä on lähdetekstin tavoite, ja milloin yleisöä puhutellaan. Olin myös tietoinen, missä olisin sijoittuneena tulkkauksen aikana. Koin olevani hyvin motivoitunut toteuttamaan tulkkauksen mahdollisimman onnistuneesti. Asennoitumiseni tulkattavaa aihetta kohtaan oli myös hyvin positiivinen ja innostunut. Tämän osalta minun olikin hyvä kiinnittää huomiota siihen, ettei liika innostuminen näy kasvoiltani tai kehonkielestäni, ellei se esiinny myös lähdetekstissä.

Kyseinen toimeksianto oli ensimmäinen täysin yksin hoitamani kokonaisuus tulkkina, josta johtuen jännittyneisyyttä esiintyi ennen tulkkausta. Oli syytä kiinnittää huomiota, ettei se vaikuttanut olennaisesti tulkkauksen onnistumiseen. Vireystilan näkökulmasta huolehdin riittävästä unen saannista ja energiatasosta ennen tulkkausta.

5.4.5. Ympäristölliset tekijät

Pop-up –Heurekan esitystä etukäteen seuratessani olin kirjannut ylös muun muassa tulkin sijoittumiseen ja valaistukseen liittyviä ongelmia. Pop-up Heureka esiintymislava on melko pieni ja valaistus tilassa melko hämärä. Keskusteluissa innoittajan kanssa toin esille nämä seikat, ja päätimme kokeilla tulkkausta harjoituksen vuoksi käytännössä ennen varsinaista tulkkauispäivää. Harjoituksen

kautta päädyimme siihen, että tulkki seuraa esiintyjää, mikäli tämä liikkuu ja muutoin seisoo lavalla tämän oikealla puolella, jotta ei ole visuaalisten demonstraatioiden esteenä. Valaistus todettiin tulkkauksen näkökulmasta riittäväksi. Myös äänen kuuluvuus oli hyvä vierestä kuunneltuna.

Visuaalisten ärsykkeiden osalta kiinnitin huomiota valmistautuessani huomiota myös vaatteisiini sekä innoittajan näyttämien visuaalisten demonstraatioiden ja puheen samanaikaisuuteen. Vaatteiksi valitsin yksiväristä ja tummaa, jolloin käteni erottuvat hyvin. Tiedotin Heurekan innoittajaa demonstraatioiden ja tulkkauksen samanaikaisen toteutumisen seurauksena mahdollisesti syntyvistä ongelmista. Silloin kuurojen asiakkaiden on valittava, kumpaa he seuraavat ja toinen visuaalinen tiedonlähde oletettavasti jää huomioimatta. Tämä tieto otettiin vastaan, ja siihen luvattiin kiinnittää huomiota tulkatun esityksen aikana.

5.4.6. Mahdolliset tilanteet

Keskusteluissa Heurekan innoittajan kanssa sain tietää, että kyseisen esityksen kohdalla tilannevariaatiot ovat vähäisiä. Tilanteissa, joissa yleisöä ei ole saapunut paikalle, voidaan esitys perua. Sisällön ulosannissa voi olla variaatioita yleisön mukaan. Innoittaja voi siis vaihdella lähestymistapaansa aiheeseen sen mukaan, onko yleisössä lapsia vai aikuisia, tai onko yleisöä määrällisesti paljon vai vähän. Peruselementit ja aiheet pysyvät esityksessä kuitenkin lähes samoina. Joskus jokin tiedeshow'n aiheista voidaan jättää esittämättä, mikäli aika käy vähiin tai yleisöä on vain vähän paikalla.

5.4.7. Ihmisten väliset suhteet

Ihmisten välisten suhteiden osalta huomioin valmistautumisessani muun muassa yleisön ja esiintyjän välistä valtasuhdetta. Innoittaja Heurekan työntekijänä innoittaja todennäköisesti omaa tietynlaisen auktoriteetin yleisön silmissä. Hänen kertomansa tieto luultavasti otetaan vastaan totuutena, ja hänen puhuessaan ihmiset luultavasti kuuntelevat ja ovat itse hiljaa. Esiintyjän puhetyyli ja tapa, jolla hän ottaa kontaktia

yleisöön, on ajoittain humoristisen sarkastinen. Esitystyylisiin ei siis kuulu varovainen kohteliaisuus, vaan esiintyjä kommentoi rohkeasti yleisön sanomisia. Sarkasmin välittämisessä on hyvä kiinnittää huomiota siihen, ettei se välity liioiteltuna, jolloin esiintyjästä voisi välittyä ylimielinen kuva.

5.4.8. Historialliset tekijät

Tulkatussa Pop-up Heurekan tiedeshow'ssa yleisö ja esiintyjä tapaavat ensimmäistä kertaa. Heillä ei siis voi olettaa olevan yhteiseen keskinäiseen historiaan pohjautuvaa jaettua tietoa, johon he viittaisivat esityksen aikana. Heurekan innoittajaa on tiedotettu tulkin käytöstä ja tulkin roolista tilanteessa, joten itse tulkkauspäivänä tähän ei tarvitse käyttää voimavaroja, ja tilanteen tulisi edetä sujuvasti. Viittomakielisen yleisön määrästä ei etukäteen ole varmaa tietoa.

5.4.9. Tunteet

Diskurssikartan viimeisen osa-alueen alla pohdiskelin tulevassa tulkkauksessa esiintyviä tunteita kahdesta eri näkökulmasta: mitä tunteita tulkattava aihe voi herättää, sekä mitä tunteita tulkkaus voi herättää.

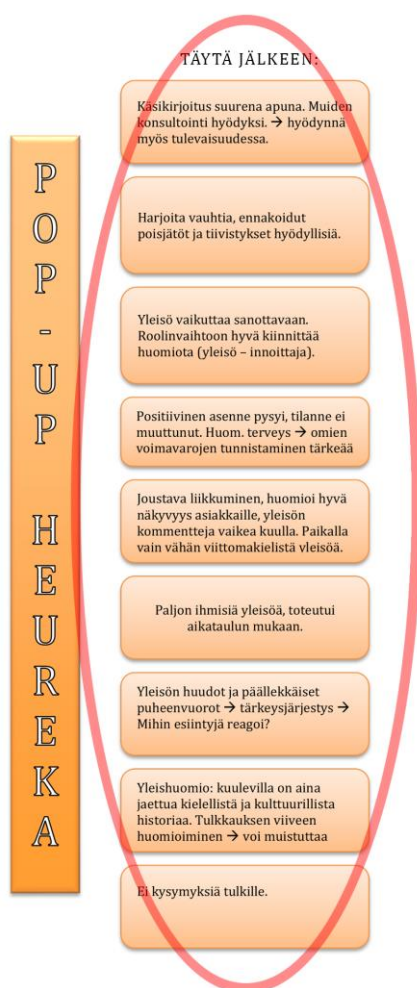
Kokonaisuudessaan Tiedekeskus Heurekan Pop-up show on positiivinen tapahtuma. Siihen todennäköisesti kuuluu yleisön osalta myös vapaapäivän vietto Heurekassa mahdollisesti perheen tai muiden läheisten kanssa. Yleisön osalta voidaan siis olettaa, että tunteet ovat pääosassa positiivisia. He ovat todennäköisesti kiinnostuneita aiheesta tai uteliaita kuulemaan, mitä esityksessä tullaan kertomaan. Esitykseen kuuluu savua, valoja ja ääniä, mikä mahdollisesti viihdyttää varsinkin lapsiasiakkaita.

Kävin läpi omia menneitä tulkkauskokemuksiani julkisissa tilaisuuksissa, joissa seuraajina on ollut useita kuurojen kulttuurista tai viittomakielestä tietämättömiä kuulevia. Mietin, millaisia reaktioita viittomakielentulkkaus on saanut heissä aikaiseksi. Useimmiten reagointi on ollut hämmästelevää ja ihastelevaa. Monille

herää myös kysymyksiä kuuroista ja viittomakielestä. Tulkkausta ennen mietin, että tilanne Tiedekeskus Heurekassa voi olla täysin sama. On mahdollista, että ihmiset tulevat kysymään kysymyksiä kuuroihin ja viittomakieleen liittyen.

Tiedeshow'n tulkkaus oli ensimmäinen täysin yksin hoitamani toimeksianto tulkkauksen ammattilaisena. Tämä herätti minussa jännitystä sekä hieman myös epäonnistumisen pelkoa. Toisaalta tunsin itseni myös päättäväiseksi, ja valmistautuminen antoi minulle luottamusta hyvästä suoriutumisesta.

5.5 Diskurssikartan täyttäminen tulkkauksen jälkeen

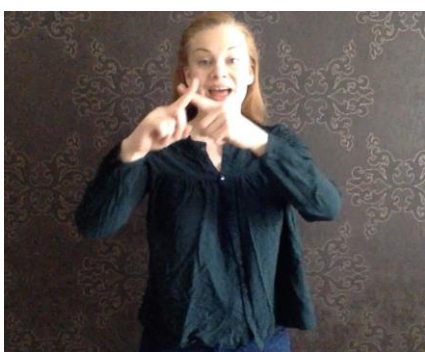
Diskurssikarttalomakkeen täyttäminen toimeksiannon jälkeen toimii reflektoinnin välineenä. Diskurssikarttaan merkitään erilaisia toimeksiannon jälkeen mieleen tulleita asioita, joita ennen sen toteuttamista ei huomioitu, tai jotka vaativat enemmän pohdintaa tai harjoitusta tulevaisuudessa. Tällä tavoin pyritään tehostamaan kokemuksen kautta oppimista ja valmistautumista seuraaviin toimeksiantoihin.

Kuten aikaisemmin työssäni mainitsin, voi työn arviointi tapahtua suorasti tai epäsuorasti. Tässä työssä reflektoin tulkkauksen produktiani epäsuorasti, eli kohdistamalla arvioni tulkkauksen valmistautumisen onnistumiseen. Täytin diskurssikarttalomakkeen reflektointiin varatut laatikot aihealueiden mukaisesti, kuten kuvioista 4. voi nähdä.

KUVIO 4. DISKURSSIKARTTA – REFLEKTOINTI TULKKAUKSEN JÄLKEEN

Tulkkauksen aikana ei esiintynyt uutta ja odottamatonta sanastoa. Käsikirjoitus ja esityksen seuraaminen etukäteen olivat antaneet minulle hyvät valmiudet valmistautua terminologian näkökulmasta.

Esityksen aikana käytettiin sellaisia sanoja, joihin olin oppinut viittomavastineet valmistautumisprosessini aikana. Näitä olivat esimerkiksi viittoma *TÄHDÄTÄ* (KUVA 3) sekä kahden *VAAHTO* viittoman merkitysero. Hyödyllistä oli siis myös tiedustella viittomia ulkopuolisilta henkilöiltä.

KUVA 3. (TÄHDÄTÄ)

Lähdeteksti osoittautui odotetun tiiviiksi ja nopeatempoiseksi. Tulkkauksen aikana jouduin turvautumaan strategiaan tiivistykseen sekä poisjättöihin. Valmistautuminen oli onnistunutta, sillä olin varautunut ilmaisemaan asiat tiiviimmin tarpeen mukaan.

Jos nopea vauhti ja asiatiivis lähdeteksti olisivat tulleet tilanteessa yllätyksenä, en usko, että olisin kyennyt poimimaan tärkeimmät ajatukset yhtä nopeasti. Tulkkaukseni poisjätöt eivät kuitenkaan aina olleet tarkoituksenmukaisia. Tämän vuoksi minun olisi hyvä panostaa enemmän tulkkausnopeuteni kehittämiseen ennen seuraavaa vastaavanlaista toimeksiantoa.

Tulkkauksen aikana asiat menivät tulkkauksellisten tekijöiden osalta melko oletetulla tavalla. Kuten olin oletanut, käsikirjoitusta ei noudatettu sanasta sanaan, vaan innoittaja kertoi asiat omin sanoin ja tilanteen sanelemalla tavalla. Yleisön kanssa käytävä vuorovaikutus muun muassa määritteli sen, mitä asioita esityksessä käsitellään. Tämän vuoksi vastaavassa tilanteessa on mahdollista, että esiintyjä tai yleisö viittaa kommentissaan johonkin sellaiseen kuulevien jakamaan kulttuuriseen tietoon, joka ei avaudu suoraan kuuroille yleisölle. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi viittaukset joihinkin äänimaailman käsitteisiin tai henkilöihin. Tulkkauksen aikana sellaista viittausta ei tapahtunut, mutta mielestäni se on kuitenkin hyvä huomio mahdollisia tulevien esitysten tulkkauksia ajatellen.

Paritulkkauksen näkökulmasta tulkkauksen jälkeen mieleeni tuli huomio liittyen puheenvuoroihin. Koska tulkkaus toteutettiin yksin, oli syytä kiinnittää erityistä huomiota roolinvaihtoon puheenvuorojen vaihtuessa. Tulkkausta seuraavan yleisön on tärkeää saada tietää ero yleisön kommenttien ja innoittajan puheen välillä. Paritulkkauksen kautta roolinvaihdot olisi saatu selkeästi jaettua, mutta käytettävissä oleva tilan näkökulmasta kaksi tulkkiä olisi ollut liikaa. Kahta tulkkiä olisi ollut hyvin vaikea saada mahtumaan pieneen esiintymistilaan yhdessä innoittajan kanssa. Roolinvaihtoon on siis syytä kiinnittää huomiota, kun tiedetään, että yleisö ja esiintyjä käyvät vuoropuhelua.

Omat asenteeni ja motivaationi olivat positiiviset, enkä kokenut niiden vaikuttaneen odottamattomalla tavalla tulkkauksen aikana. Tietoni tilanteen kulusta olivat myös asianmukaiset. Vireystilan osalta tunsin tulkkauspäivänä lieviä kausiflunssan oireita. Ne eivät kuitenkaan vaikuttaneet mielestäni tulkkaussuoritukseen. Toimeksianto oli kestoltaan lyhyt, joten vireystila pysyi korkeana koko tulkkauksen ajan. Jos kyseessä olisi ollut useita tunteja kestävä jatkuvaa aktiivista tulkkausta sisältävä toimeksianto, olisivat flunssan oireet varmasti rokottaneet osansa kestävydestä. On siis kyettävä arvioimaan oman kestävyytensä rajat ulkoisten fyysisten rasitteiden alla.

Tulkkauksen aikana huomasin, että joustavaan liikkumiseen esiintyjän mukana sekä yleisön kommenttien kuulemiseen on hyvä kiinnittää enemmän huomiota seuraaviin vastaaviin toimeksiantoihin valmistautuessa. On hyvä olla joustavasti valmiudessa ja liikkua silloin, kun innoittaja lähtee liikkeelle. Myös tilanteissa, jolloin hän kääntyy selkä kohti yleisöä, on hyvä huomioida, ettei itse käännä rintamasuuntaansa tulkkausta seuraavista asiakkaista pois päin. Tulkkauksen aikana kävi myös ilmi, että yleisössä olleiden lasten kommentteja oli ajoittain vaikea kuulla. Tähän on myös hyvä varautua tulevaisuudessa ja miettiä siihen ratkaisuja.

Esityksen aikana sain huomata, että varsinkin lapsiyleisö kertoo kommenttejaan melko vapaasti läpi esityksen. Nopeatempoisessa tilanteessa ei välttämättä ehdi tulkata kaikkia kommentteja, varsinkaan, jos ihmiset puhuvat samanaikaisesti. Tulkkauksen näkökulmasta onkin mielestäni oleellista, huomioiko itse esityksen

vetäjä kommentteja vai ei. Mikäli hän vastaa yleisön kysymyksiin tai kommentoi takaisin, on nämä puheenvuorot mielestäni syytä tulkata.

Tulkatussa esityksessä paikalle oli saapunut vain muutamia tulkkausta seuraavia. Tulkkaus tapahtui ainoastaan suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle. Jos viittomakielistä yleisöä olisi ollut enemmän, olisi ollut todennäköisempää, että tulkkausta olisi tapahtunut molempiin suuntiin. Jos viittomakielistä yleisöä olisi ollut enemmän, olisi esiintyjäkin todennäköisesti osannut huomioida tulkkauksen viiveen paremmin. Esityksen aikana esiintyjän esittämät kysymykset välittyivät viittomakieliselle yleisölle hieman viiveellä, jolloin kuuleva yleisö oli jo ehtinyt näihin reagoimaan. Tulevaisuudessa tulkkauksen viiveestä voi vielä hienovaraisesti muistuttaa, sillä se on asia, mikä kuulevilta esiintyjiltä helposti unohtuu.

Tulkatussa esityksessä yleisön tunteet käsiteltävästä aiheesta olivat oletetut. Yleisö suhtautui aiheeseen positiivisesti, ja lapsiyleisö oli erityisen innostunut. Kuulevan yleisön puolelta viittomakielentulkkaukseen ei suhtauduttu erityisellä ihmetyksellä, eikä kysymyksiä kysytty tilanteen jälkeen. On mahdollista, että Heurekaan saavuttaessa yleisön oletuksena on, että siellä voi nähdä erikoisia ja arkiskenaariosta poikkeavia asioita. Tällöin viittomakielentulkkaukseen ei välttämättä ole poikkeus.

6 POHDINTA

6.1 Tulokset ja niiden hyödyntäminen

Opinnäytetyöni pyrki vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Mitä tulkin työvälineenä käytettävä diskurssikartta voi pitää sisällään? Kuinka diskurssikarttaa voidaan käyttää valmistautumisen välineenä Tiedekeskus Heurekan tiedeshow'n tulkkauksessa? Kuinka diskurssikarttaa voidaan käyttää reflektoinnin välineenä Tiedekeskus Heurekan tiedeshow'n tulkkauksen päätyttyä?

Työni produktina syntyi diskurssikarttalomake (Liite 4), jota tulkit ja tulkkiopiskelijat voivat käyttää konkreettisenä työvälineenä tulkkauksiin valmistautumisessa sekä

niiden reflektointiin. Diskurssikartan sisällön osa-alueet esimerkkeineen voi nähdä kuvioista 2 sekä liitteestä 4. Työssäni näytän myös esimerkin diskurssikartan käytöstä valmistautumisen välineenä. Kappaleessa 5 kerroin työn toteutuksesta yksityiskohtaisesti selostaen ne menetelmät, joilla valmistauduin diskurssikartan osa-alueisiin. Kyseiset menetelmät olen koonnut myös alapuolelle taulukkoon 1.

TAULUKKO 1.

Osa-alue	Valmistautumisen menetelmät
Terminologia	<ul style="list-style-type: none"> - Ennakkomateriaali: käsikirjoitus, tilanteeseen tutustuminen (näkee mitä sanoja käytetään, muistiinpanot) - Kollegojen ja äidinkielisten konsultointi
Lingvistiset tekijät	<ul style="list-style-type: none"> - Tilanteeseen tutustuminen katsojan roolissa (puhujan tyyli tutuksi). - Innoittajan kanssa käyty keskustelut (puhujan tavoitteet tutuksi).
Tulkkaukselliset tekijät	<ul style="list-style-type: none"> - käsikirjoitukseen ja esitykseen tutustuminen, havainnointi (merkitysten ymmärtäminen, kulttuurisidonnaisten asioiden pohdinta; vitsit, musiikki, sanaleikit) - aiheisiin tutustuminen internetin kautta (merkitysten ymmärtäminen)
Yksilön sisäiset vaikuttajat	<ul style="list-style-type: none"> - omat kokemukset ja pohdinta (tieto tilanteen kulusta, omat asenteet, tietojeni riittävyyden arviointi, vireystila ja sen mahdolliset vaikutukset)
Ympäristölliset tekijät	<ul style="list-style-type: none"> - Esityspaikkaan tutustuminen, omat havainnot - Pohdintaa (visuaalisten ärsykkeiden mahdollisuus → sopivat vaatteet) - Esiintyjän tiedottaminen (mm. Visuaalisten demonstraatioiden samanaikaisuus) - Harjoitustulkkkaus
Mahdolliset tilanteet	<ul style="list-style-type: none"> - Heurekaan työntekijöiltä tiedustelu.
Historialliset tekijät	<ul style="list-style-type: none"> - Tilanteeseen tutustuminen, havainnointi.
Tunteet	<ul style="list-style-type: none"> - Omat kokemukset ja havainnot (millainen tunnelma? millaisia ihmisiä?) - Pohdinta (mistä syystä esitystä tullaan seuraamaan?)

Dokumentoitu esimerkki havainnoi ja antaa tietoa diskurssikartan käytöstä tulkkausten toimeksiannossa. Tulkit ja tulkkiopiskelijat voivat hyödyntää tietoja ottaessaan diskurssikartan käyttöön omissa toimeksiannoissaan.

6.2 Arviointi ja jatkotutkimusehdotukset

Diskurssikartan osa-alueiden määrittäminen ja selittäminen esimerkein onnistui mielestäni hyvin. Ilman esimerkkejä voisivat yhdeksän osa-alueen merkitykset jäädä helposti epäselviksi. Jokainen esimerkki on perusteltu alan kirjallisuudessa esiteltyjen tietojen kautta hyödylliseksi valmistautumisen kohteeksi. Tietoperustana käytin monipuolisesti sekä kotimaisia, että ulkomaisia lähteitä, joissa käsitellään suoraan viitottujen kielten tulkkausta tai alaan sovellettavaa puhuttujen kielten tulkkausta.

Esittämäni osa-alueiden esimerkit eivät kuitenkaan ole ainoita asioita, joita kyseisten näkökulmien kautta voidaan huomioida. Esimerkiksi ympäristöllisissä tekijöissä voisi esimerkkinä olla sään huomiointi. Jos tulkkaus esimerkiksi toteutuu ulkona, voi tulkki pohtia, onko tarpeen pukeutua lämpimästi ja ottaa mukaan esimerkiksi sormikkaat lapasien sijaan. Koin kuitenkin tarpeelliseksi rajoittaa esimerkkien määrää, jotta ne eivät veisi liikaa tilaa. Työssäni näytän ne esimerkit, jotka koin havainnollisiksi ja joiden kautta valmistautuminen erilaisiin toimeksiantoihin olisi mahdollisimman helppoa. Tällöin ei tarvitse nähdä vaivaa ja aikaa osa-alueiden sisältöjen pohdiskeluun ja muisteluun, vaan valmistautuminen voi tapahtua tehokkaasti esimerkkien kautta.

Diskurssikarttalomakkeesta tuli mielestäni käytännönläheinen ja helppokäyttöinen. Yhdelle A4-sivulle mahtuva diskurssikarttalomake on muotoilultaan selkeä kokonaisuus ja sen laatikoihin on helppo kirjoittaa omia ajatuksia valmistautumisen ja reflektoinnin näkökulmista. Täytettävät laatikot tekevät lomakkeesta mielestäni visuaalisesti selkeämmän, kuin mitä vapaaseen tilaan kirjoittaminen olisi.

Koska kaikenlainen omaan alaan liittyvä ennakkotieto ja valmistautumien on tulkeille hyödyllistä (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010, 58), on hankala erotella onnistuneita tai epäonnistuneita tapoja diskurssikartan käyttöön. Toki mitä yksityiskohtaisemmin sen tekee, sitä tehokkaampaa sen voi olettaa olevan. Napier, McKee ja Goswell (2006, 80) myös ilmaisevat, että diskurssikartan konkreettinen täyttö selkeyttää ja vahvistaa valmistautumista sekä reflektointia verrattuna pelkkään mielensisäiseen prosessiin. Tämän perusteella kirjallinen diskurssikartan täyttö olisi onnistuneempaa, kuin pelkkä mielensisäinen pohdinta.

Diskurssikartan yksityiskohtaisessa täytössä voi nousta ongelmaksi tulkin vaihtolovelvollisuus. On mahdollista, etteivät kaikki tulkit vaihtolovelvollisuuden puitteissa halua kirjoittaa ylös yksityiskohtaisia tietoja toimeksiannosta sen pelossa, että paperi joutuu vahingossa väriin käsiin. Silloin diskurssikarttaa voi käyttää muistilappuna ja tyytyä diskurssikartan avulla tehtävään mielensisäiseen valmistautumiseen. Mielensisäistä valmistautumista kannattaa käyttää myös silloin, kun toimeksianto tulee yllättäen, eikä aikaa kirjalliselle valmistautumiselle ole riittävästi.

Työni produktina syntynyt diskurssikarttalomake on tässä muodossa uusi työväline, jota tulkkausalalla voidaan hyödyntää valmistautumisessa ja reflektoinnissa. Sen käyttö on kuitenkin dokumentoitu vasta yhdessä toimeksiannossa yhden henkilön toimesta. Havaintojeni ja kokemusteni pohjalta sen muoto, sisältö ja käyttö osoittautuivat onnistuneeksi, mutta näyttöä muista tilanteista tai muiden henkilöiden kokemuksista ei ole. Diskurssikarttalomakkeen käyttöä voisikin tulevaisuudessa tutkia myös muiden tulkkauksen toimeksiantojen yhteydessä saaden siten tietoa sen sovelluskelpoisuudesta. Diskurssikartan voisi esimerkiksi antaa ammattitulkkiin käyttöön käyttöön ja sen jälkeen kerätä tietoa heidän kokemuksistaan.

Kaikki valmistautuminen ei välttämättä kanna näkyvää hedelmää heti ensimmäisen toimeksiannon kohdalla. Tulkin tulee kuitenkin toimia työelämässä joustavasti ja kyetä hyödyntämään ja soveltamaan aikaisemmin opittua ja koettua. Lyhyellä tähtäimellä tarkasteltuna turhaksi osoittautunut valmistautuminen voi kuitenkin antaa varmuutta tulkkauksessa suoriutumiseen. Esimerkiksi Tiedeshow'n tulkkaukseen valmistautuessa pohtimani suomen kielen sanaleikki "*ilman painetta*" ei loppujen lopuksi tullut esityksessä lainkaan esille siinä kontekstissa, että se olisi tarkoittanut kahta asiaa samanaikaisesti. Koen kuitenkin, että valmistautuminen siihen oli osa kokonaisvaltaista valmistautumistani, jonka kautta sain varmuutta tulkkauksen onnistumiseen. Valmistautumisen kautta sain hyvät eväät tulkkauksen laadun takaamiseksi ja saatoin astua tulkin rooliin ilman suurta painetta omasta suoriutumisestani.

LÄHTEET

- Ala-Antti, Saana 2003. PREPARING FOR AN INTERPRETING ASSIGNMENT – AN ELEMENT OF AN INTERPRETER'S EXPERTISE. Pro Gradu. Tampereen yliopisto.
- Ateneum 2015. Saavutettavuus. Viitattu 26.3.2015.
<http://www.ateneum.fi/fi/saavutettavuus>
- Arktikum Tiedekeskus ja museo 2015. Arktikumien saavutettavuus. Viitattu 26.3.2015.
<http://www.arktikum.fi/FI/info/saavutettavuus.html>
- Biber, Douglas & Finegan, Edward 1994. Sociolinguistic Perspectives on Register. Oxford University Press, Incorporated.
- Demers, Hubert 2005. The working interpreter. Teoksessa Janzen, Terry 2005 (toim.) Topics in Signed Language Interpreting Theory and practice. University of Manitoba.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. Painos. Tampere: Vastapaino.
- Gebron, Julie 2000. Sign the Speech an Introduction to Theatrical Interpreting. 2. Painos. Hillsboro: Butte Publications.
- Gile, Daniel 2009. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Uusittu painos. Benjamins translation library.
- Halliday, M.A.K. 2003. On Language and Linguistics. Teoksessa Webster, Jonathan J. (toim.) Collected Works of M.A.K. Halliday. 3. Painos. Lontoo: Continuum International Publishing.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holvikivi, Jaana. 2011. Kulttuuriset skeemat monikulttuuristen ryhmien opetuksessa ja terveydenhuollossa. HAMK. Viitattu 3.12.2014.
http://users.metropolia.fi/~jaanah/LogOpe_skeemat.pdf
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013. Opinnäytetyöopas perustutkinto. Ammattikorkeakoulun perustutkinnot. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.3.2014.
https://pro.humak.fi/document/humak/15626/humakin_keskeiset_asiakirjat/kasikirjat_oppaat_ja_ohjeet/opetus/opinnaytetyoapas/OPINNAYTETYOOPAS.pdf
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2015. Tulkki välittää ja viestii. Viitattu 13.2.2015.
<http://www.humak.fi/opiskelijaksi/tulkki/>
- Humphrey, Janice H. & Alcorn, Bob J 1997. So You Want to Be an Interpreter? Kolmas painos. Texas: H & H Publishing company Amarillo.
- Hynynen, Heidi & Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2010. Elämä käsillä - Viittomakielentulkin ammattikuva. DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA A Tutkimuksia 5.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.

- Janzen, Terry & Korpiniski, Donna 2005. Ethics and professionalism in interpreting. Teoksessa Terry Janzen (toim.) Topics in Signed Language Interpreting: Theory and practice. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins Translation Library.
- Jokinen, Mira & Peuravaara, Anna 2014. Järven lumo taiteilijan silmin ja tulkin käsin Valmistautuminen opastusten tulkkauksiin yhteistyössä Ateneumin taidemuseon kanssa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Perustutkinnon opinnäytetyö.
- Laine, Jenni 2006. Tulkkauksen tutkimus viittomakielen tulkin työn kehittäjänä. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (Toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura.
- Major, George & Napier, Jemina & Stubbe, Maria 2012. "What Happens Truly, Not Textbook!" Using Authentic Interaction in Discourse Training for Healthcare Interpreters. Teoksessa Swabey, Laurie & Malcolm, Karen (toim.) In Our Hands Educating Healthcare Interpreters. Gallaudet University Press. Washington D.C.
- Napier, Jemina & McKee, Rachel & Goswell, Della 2006. Sign Language Interpreting theory & and practice in Australia & New Zealand. The federation press.
- Nolan, James 2005. Interpretation: Techniques and Exercises. Toronto: Multilingual matters.
- Kalela, Esa 2010. Etiikka tulkkaustilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisilla. Kuuloliitto ry.
- Kansaneläkelaitos 2015. Viitattu 7.1.2015. www.kela.fi
- Kansaneläkelaitos 2015. Kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkauspalvelut. Viitattu 13.2.2015. <http://www.kela.fi/tulkkauspalvelut>
- Karvonen, Erkki 2005. Tieto ja informaatio - Johdatus viestintätieteisiin. Viitattu 9.11.2014. <http://viesverk.uta.fi/johdviest/tietoinformaatio/kognitiivinen.html>
- Kim, Yong-Jin & Biber, Douglas 1994. A Corpus-Based Analysis of Register Variation in Korean. Teoksessa Biber, Douglas & Finegan, Edward (toim.) Sociolinguistic Perspectives on Register. Oxford University Press, Incorporated.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kotimaisten kielten keskus 2015. Keskeisiä tekstintutkimuksen käsitteitä. Viitattu 16.1.2015. <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=309#rekisterirekisteriteoria>
- Kuurojen Liitto ry 2006. Opiskelutulkkaus. Viitattu 19.3.2015. <http://www.kl-deaf.fi/File/752ce14a-8643-4341-9bc4-168d3068079a/Opiskelutulkkaus.pdf>
- Kuurojen Liitto ry 2007. Vuosikertomus 2007. Viitattu 26.3.2015. http://www.kl-deaf.fi/file/31f9b6b3-c69d-40b2-b74e-d02ae9199818/vuosikertomus_2007.pdf
- Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Kuurojen liitto ry:n julkaisuja 60. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 158. Helsinki: Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Käännösalan asiantuntijat KAJ ry 2015. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Viitattu 19.3.2015.

- Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluista 2010. Edilex. Lainsäädäntö. Viitattu 13.3.2015.
<http://www.edilex.fi.ruka.humak.edu:2048/lainsaadanto/20100133?offset=1&perpage=20&phrase=laki+vammaisten+tulkkaukspalvelusta&sort=relevance&searchKey=479747>
- Oikeusministeriö 2015. Pohjoismainen kielisopimus – Ammattitaitoinen tulkki. Viitattu 13.2.2015.
<http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/esitteet/pohjoismainenkielisopimus/ammattitaitoinentulkki.html>
- Opiskelutulkki.fi. Tulkkauksiin valmistautuminen. Viitattu 20.3.2014.
<http://www.opiskelutulkki.fi/tulkille/tulkkaukseen-valmistautuminen>
- Opiskelutulkki.fi. Tulkkaukseen valmistautuminen viitattu 12.1.2015.
<http://www.opiskelutulkki.fi/tulkille/tulkkaukseen-valmistautuminen/>
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino Oy.
- Pynnönen, Anu 2013. DISKURSSIANALYYSI: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Working paper. Jyväskylän yliopisto.
- Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) Käden käännteessä. Finn Lectura: Helsinki.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Tavoitteena toimivat tulkkaukset. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (Toim.) Käden käännteessä. Helsinki: Finn Lectura.
- Roy, Cynthia B 2000. Interpreting as a Discourse Process. New York. Oxford University Press.
- Saarniaho, Rami 2005. Asenteet. Otavan opisto. Viitattu 17.2.2015.
http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/ps/ps1/4_yksilo_ryhmat_ja_yhteiso/02_asenteet?C:D=hNqf.gZYj&m:selres=hNqf.gZYj
- Saunanoja, Elina 2013. Monimuotoinen valmistautuminen : Viittomakielialan Osuuskunta Vian viittomakielen tulkkien käytänteitä tulkkaukseen valmistautumisesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Perustutkinnon opinnäytetyö.
- Suomen käsityön museo 2015. Saavutettavuus erityisryhmille. Viitattu 26.3.2015.
<http://www.craftmuseum.fi/saavutettavuus.htm>
- Suomen viittomakielen tulkit ry. Asioimistulkin ammattisaännöstö. Viitattu 17.1.2015
<http://www.tulkit.net/ammatti/asioimistulkin-ammattisaannosto>)
- Suomen viittomakielen tulkit ry. Viittomakielen tulkin ammattisaännöstö. Viitattu 20.3.2014. <http://www.tulkit.net/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto>
- Suomen viittomakielen tulkit ry. Tulkkirekisteri. Viitattu 20.2.2015
<http://www.tulkit.net/ammatti/tulkkirekisteri>
- Suoninen, Eero 2003. Johdanto diskursiiviseen lähestymistapaan. Dia-sarja. Viitattu 12.1.2015. <https://www.jyu.fi/hum/aineistot/tutkijakoulu/suoninen.pdf>

- Suoninen, Eero 1999. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. 3. Painos. Tampere: Vastapaino.
- Tiedekeskus Heureka 2013. Heureka 2013 Toimintakertomus. Viitattu 13.3.2015.
http://www.heureka.fi/sites/default/files/heu_toimintakertomus_2013_fi_verkko.pdf
- Tiedekeskus Heureka 2015. Organisaatio. Viitattu 26.3.2015.
<http://heureka.fi/fi/organisaatio>
- Tiedekeskus Heureka 2014. Pop-up Heureka. Viitattu 17.12.2014.
<http://www.heureka.fi/fi/pop-up-heureka>
- Tiedekeskus Heureka 2014. Yleistä Heurekasta. Viitattu 11.11.2014
<http://www.heureka.fi/fi/yleista-heurekasta>
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Von Essen, Pia 2003. Simultaanitulkkaus ja laatu – laatukäsityksen kautta itsearviointiin. Pro gradu –tutkielma. Kieli- ja käännöstieteiden laitos: Tampereen yliopisto.
- Winston, E. A. & Monikowski, C. 2000. Discourse Mapping: Developing Textual Coherence Skills in Interpreters. Teoksessa C. B. Roy (toim.) Innovative Practices for Teaching Sign Language Interpreters. Washington, DC: Gallaudet University Press.

LIITTEET

Liite 1 Ammattisäännöstö

Liite 2 Tulkkaustilanne sujuvaksi

Liite 3 Täytetty diskurssikarttalomake

Liite 4 Diskurssikarttalomake

Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

Suomen viittomakielen tulkit ry. Viitattu
12.2.2015.

<http://www.tulkit.net/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto>

Tulkkaustilanne sujuvaksi

- Tauota puheesi/viittomisesi luonnollisesti.
- Puhu/viito suoraan keskustelukumppanillesi – keskustele hänen kanssaan, älä tulkin kanssa
- Tulkkaus tapahtuu minä –muodossa.
- Tulkki tulkaa kaiken sanomasi/viittomasi. Hän ei saa jättää pois eikä lisätä mitään.
- Tulkki on vaitiolovelvollinen. Hän on tilanteessa puolueeton osapuoli, eikä osallistu itse asian käsittelyyn.
- Muista, että tulkin tehtävä on ainoastaan tulkata.
- Tulkkaukseen liittyvistä seikoista voit aina kysyä tulkilta.
- Jos käytät kalvoja tms. puheesi lomassa, pidä hetken tauko, jotta tulkin käyttäjät ehtivät katsoa, mitä näytät. On mahdotonta katsoa tulkkia ja esim. kalvoa samaan aikaan.
- Mikäli tulkkaustilanne kestää yli kaksi tuntia, tilaa paikalle kaksi tulkkia

Lähde: Suomen viittomakielentulkit ry

Viitattu 24.11.2014

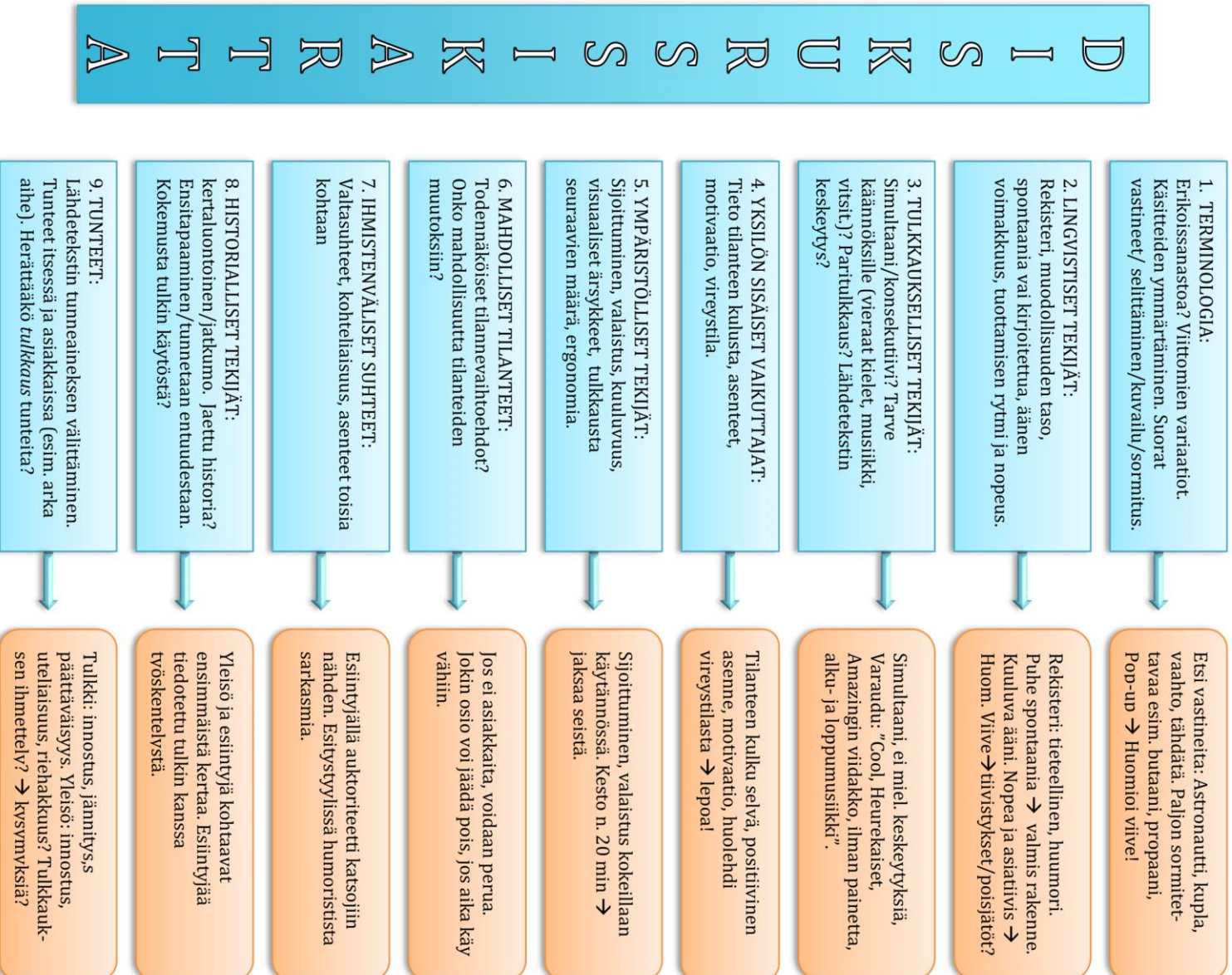
<http://www.tulkit.net/tulkkauspalvelu>

Kuurojen liitto ry. Kysymyksiä ja vastauksia kuuroudesta ja viittomakielestä:

http://www.kl-deaf.fi/File/50c7df7d-f6c9-40f6-8665-5221360f8cdc/brochure_web.pdf

OSA-ALUEET JA ESIMERKIT:

TÄYTTÄ ENNEN:

D I S I R S I K K I A R T T A

TÄYTTÄ JÄLKEEN:

P O P - U P H E R E U R E K A

OSA-ALUEET JA ESIMERKIT:

TÄYTTÄ ENNEN:

TÄYTTÄ JÄLKEEN:

1. TERMINOLOGIA:
Erikoissanastoa? Viittomien variaatiot.
Käsitteiden ymmärtäminen. Suorat
vastineet/ selittäminen/kuvailu/sormitus.

2. LINGVISTISET TEKIJÄT:
Reksteri, muodollisuuden taso,
spontaania val kirjoitettua, äänen
voimakkuus, tuottamisen rytmi ja nopeus.

3. PUOLUKKASELLISET TEKIJÄT:
Simultaani/konsekutiivi? Tarve
käännöksille (vieraat kielet, musiikki,
vitset.)? Paritalkkaus? Lähdetekstin
keskeytyks?

4. YKSILÖN SISÄISET VAIKUTTAJAT:
Tieto tilanteen kulusta, asenteet,
motivaatio, vireystila.

5. YMPÄRISTÖLLISET TEKIJÄT:
Sijoittuminen, valaistus, kuuluvuus,
visuaaliset ärsykkeet, tulkkausta
seuraavien määrä, ergonomia.

6. MAHDOLLISET TILANTEET:
Todennäköiset tilannevaihtoehdot?
Onko mahdollisuutta tilanteiden
muutoksiin?

7. IHMISTENVÄLIISET SUHTEET:
Valtasuhteet, kohtelaisuus, asenteet toisia
kohtaan

8. HISTORIALLISET TEKIJÄT:
kertaluontoinen/jatkumo. Jaettu historia?
Ensitaapaininen/tunnetaan entuudestaan.
Kokemusta tulkin käytöstä?

9. TUNTEET:
Lähdetekstin tunneaineuksen välittäminen.
Tunteet itsessä ja asiakkaisissa (esim. arka
aihe). Herättääkö tulkkaus tunteita?

D I S I R S U R S I K K I A R T T A

T O I M E K S I I A N T O